

Günümüzde Uluslararası Güvenlik Stratejileri: Kavramsal Çerçeve ve Uygulama

International Security Strategies Today: Conceptual Framework and Application

Ömer Göksel İşyar*

Özet

Günümüzde uluslararası güvenlik stratejilerinin değişik kavramsal özellik, çeşitlilik ve uygulama sorunlarını ele alan makalemizde, eklektik düzlemde konunun değişik yönleri üzerinde durulmuştur. Öncelikle, ulusal ve uluslararası güvenlik stratejileri arasında değişik açılardan karşılaştırmalar yaparak, bunların farklılıklarını ortaya koymayı amaçladık. Uluslararası güvenlik stratejileri uygulanırken genel olarak iki şekilde kendilerini gösterirler: işbirlikçi-barışçı stratejiler ve zorlayıcı stratejiler. Bunun yanında, uluslararası güvenlik stratejileri, barış-kriz-savaş üçgeninin değişik koordinatlarında çeşitli şekillerde alabilmektedir. Bunları da kavramsal düzeyde analiz etmeye çalıştık. İlaveten, uluslararası güvenlik stratejileri, ulusal güvenlik stratejilerinin tersine, kolektivite olgusu dikkate alınmadan tam olarak anlaşılabilir. Dolayısıyla, bu stratejiler içinde kolektivite seviyelerini tartıştık. Günümüzde ise, uluslararası terörizmle mücadele, uluslararası güvenlik stratejilerini belirgin olarak şekillendirmeye başlamıştır. Bu konuyu ise, karşılaştırmalı olarak ABD ve AB örnekleri üzerinde durarak inceledik.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Strateji, Terörizm, Uluslararası Güvenlik Stratejisi, ABD, Avrupa Birliği.

Abstract

In our article, which deals with the different conceptual features, diversities, and application problems of international security strategies, we emphasized, in eclectic context, the divergent directions of the subject. Before all else, we aimed displaying some comparisons between national and international security strategies from various angles and stating expressly the differences between them. International security strategies in application, generally come on the scene in two forms: cooperative-peaceful strategies and conflictual-coercive strategies. Furthermore, international security strategies can also take several shapes in changing coordinates system of the peace-crisis-war triangle. We also tried to analyse them in conceptual context. Besides, international security strategies, the contrary of national strategies, couldn't exactly be understood without taking into consideration the collectivity phenomenon. Accordingly, we discussed the various collectivity levels within these strategies. As for today, the international security strategies are being forged powerfully by the combat against the international terrorism more than before. In this framework, we scrutinized this subject, as comparing the US-EU ways of strategic preferences.

Key Words: Security, Strategy, Terrorism, International Security Strategy, the USA, the European Union.

* Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdarî Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Öğretim Üyesi. gokselis@uludag.edu.tr.

Görsel

Akademik
Bakış

1

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Stratejileri: Kavramsal Karşılaştırma

Devletler dışarıdan herhangi bir tehdide maruz kaldıklarında ve bundan incinebilirlikleri sözkonusu olduğunda, temel tercihleri; ya incinebilirliğin azaltılması için kendi başlarına bazı tedbirler alma doğrultusunda faaliyete geçmek, yani bir *ulusal güvenlik stratejisi* izlemek, ya da tehdidin kaynağındaki gerçek nedenlere inerek tehlikeyi tümünden ortadan kaldırmaya çalışmak, yani bir *uluslararası güvenlik stratejisi* takip etmek şeklinde olur.¹ Devletler bu iki tercihten sadece birini seçmek zorunda değillerdir. Nitekim *Richard Bergeron*, aksi mümkün olmakla beraber, bir devletin, birbirinden net olarak ayrılabilen bir ulusal güvenlik stratejisi ve bir uluslararası güvenlik stratejisini² aynı anda izleyebileceğini belirtmektedir.³ Üstelik bu stratejiler birbirlerini tamamlayıcı olabilirler. Yukarıdaki örneği devam ettirecek olursak; realist siyasî yaklaşımlar ülkeleri savunma önlemlerine dayalı bir ulusal güvenlik stratejisi izlemeye zorlarken; aynı anda liberal güçler ise, bir uluslararası güvenlik stratejisi olarak, örneğin, dünyadaki sorunlu bölgelerde demokrasiyi yaygınlaştırma politikası izlemeye itebilmektedir. Nitekim liberal bakış açısından, ülkelerin ulusal ve uluslararası güvenlik stratejisinde, günümüzde örneğin, başarısız devletlere (*failed states*) karşı, gücün 4 temel unsurundan (ekonomik, politik, askerî ve bilgisel) türetilmiş değişik araçlar harekete geçirilmeye çalışılmaktadır.⁴ Hatta *Büyük Orta Doğu Projesi* bağlamında bunun ABD gibi ülkeler için bir *grand strateji* hâlini aldığı bile iddia edilebilir. Sözü edilen ülke için ileri sürülen bu grand strateji, devlet meşruiyetindeki zaafın devletlerin yönetim kapasitelerini düşürdüğü varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayım ise artık, günümüz uluslararası güvenlik çevresinin temel güdülerinden biri olmuştur. Bahsi geçen bu grand strateji, uluslararası sisteme meşrû hükümetlerin hâkim oldukları vizyonuna sahiptir. ABD ise, bu vizyonu, ulusal ve uluslararası güvenlik stratejisine ilk ve en etkili şekilde monte eden devletlerden biri olmuştur.⁵ Ancak, öyle olmasına rağmen, ABD bugün genel izlenimlere göre, -en azından Türkiye açısından- Irak'ta isteyerek veya istemeyerek başarısız bir devlet

- 1 Barry Buzan, *People, States, and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 2. Edition, Colorado 1991, s. 112; Fred Koetje, "South African National Security Policy: An International Relations Perspective", *African Security Review*, Cilt: 8, Sayı: 6, 1999, <http://www.iss.co.za/Pubs/ASR/8No6/SASecurity.html>
- 2 ABD'de uluslararası güvenlik stratejisi ve politikasının formülasyonu ve koordinasyonu görevleri, danışmanlık düzeyinde, Savunma Bakanlığı (DoD)'nın Uluslararası Güvenlik Meselelerinden sorumlu bir bakan yardımcısı (USD(P)=Undersecretary of Defense for Policy) tarafından üstlenilmiştir.
- 3 Zikreden Chris Thatcher, "Tying the Knot: Bilateral Group Proposes Greater Defence and Security Integration", *Vanguard: Canada's Premier Defence and Security Magazine*, 2006, <http://www.vanguardcanada.com/TyingtheKnotThatcher>
- 4 Francis Fukuyama, *Neo-Conların Sonu: Yol Ayrımındaki Amerika*, (çev. Hasan Kaya), Profil Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 99.; Robert H. Dorff, "Managing National Security in the Information and Terrorism Age", *The Forum: Managing National Security*, Cilt: 4, Sayı: 1, Makale: 4, 2006, s. 3.
- 5 Robert H. Dorff, "Failed States After 9/11: What Did We Know and What Have We Learned?", *International Studies Perspectives*, Sayı: 6, 2005, s. 30.

yaratma durumuyla karşı karşıya kalmıştır.⁶ Bu çerçevede, öncelikle Irak'taki merkezî otorite boşluğu⁷, ülkenin kuzeyini PKK açısından bir sığınak hâline getirmiştir. Nitekim ABD orijinli bir kurum olan *Fund for Peace* tarafından hazırlanan 2007-Başarısız Devletler İndeksi'nde Irak, bu kategoride Sudan'dan sonra ikinci sırayı almıştır.⁸ Doğal olarak, başarısız devletlerin, komşuları üzerinde yarattıkları tehditler ve neden oldukları istikrarsızlıklara karşı, komşuların kendi güvenlikleri için her türlü önlemi alma hakları ve zorunlulukları bulunmaktadır.⁹ Öte yandan, aynı hataların Afganistan'da da tekrarlanmaması için Afgan Hükümeti bölgeye yönelik izlenecek olan uluslararası güvenlik stratejisinin, ülkenin ekonomik kalkınmasını güçlendirecek şekilde formüle edilerek, uzun vadeli bir planlama şeklinde olmasını önermektedir.¹⁰ Buna göre; uluslararası güçler, Afgan ekonomisine daha fazla yardım yapmalı, yeni iş alanları yaratılmalı ve özel sektör de güçlendirilmelidir.¹¹

Bu noktada, ulusal ve uluslararası stratejiler arasında belirginleşen önemli bir farklılığa değinmek gerekmektedir. Ulusal güvenlik stratejisi çerçevesindeki eylemler, büyük ölçüde tehdide maruz kalan devletler tarafından yapılırlar. Ancak, uluslararası güvenlik stratejisi ise, devletlerin aralarındaki ilişkilerin doğrudan ayarlanmasını gerektirir; çünkü, bu tercih, devletlerin, bölgesel uluslararası sistem şartlarını, kendilerini daha güvenli hissedebilecekleri şekilde etkileyip değiştirmelerini mecbur kılar. Yani, eğer geniş anlamda izlenen uluslararası güvenlik stratejilerinden biri, bugün sıkça zikredildiği üzere, Müslüman dünyada demokratik rejimleri güçlendirmek yoluyla daha güvenli bir dünya oluşturmak olarak ele alınırsa; bu stratejinin desteklenmesi için pek tabii ki başka bazı ilave yardımcı araçlara da gereksinim duyulacaktır. Bunların başında ise, hiç şüphesiz, uluslararası güvenlik stratejisini tamamlayacak ve çevresel değişimde etkili olacak güçlü bir '*kamu diplomasisi*'¹²nin

6 Michael Lind, *The American Way of Strategy: U.S. Foreign Policy and The American Way of Life*, Oxford University Press, U.S. 2006, s. 141-2.

7 Bkn., İhsan Bal, *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplö Teorileri*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara 2006, s. 87-90.

8 The Fund for Peace, "Failed States Index Scores-"2007", http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366

9 Haluk Özdemir, "Başarısız Bir Devlet Olarak Irak: PKK'ya Karşı Olası Kuzey Irak Operasyonunda Dikkat Edilmesi Gerekenler", *2023 Dergisi*, Sayı: 79, 15 Kasım 2007, s. 32.

10 Europe's World, "Ashraf Ghani's "Rescue Plan for an Afghanistan Perilously Close to Its Tipping Point"", 3 April 2008, <http://www.europesworld.org/EWSettings/Article/tabid/78/Default.aspx?Id=...>

11 Afghanistan: Challenges and the Way Ahead, Position Paper Presented by the Government of Afghanistan at the Joint Coordination and Monitoring Board Meeting in Berlin, 30-31 January 2007, s. 5.

12 Steven Lobell, buna "güvenliğin ikinci yüzü" demektedir. Buna göre, büyük devletler, kendileri için daha güvenli bir çevre oluşturmak için, diğer devletlerde uluslararası düzene riayet eden aktör ve çıkar gruplarını artırmaya çalışırlar. Güvenliğin 'birinci yüzü' ise, hâliyle, diğer devletlerin dış politikalarına değişim yönünde etkide bulunmaktadır. Steven E. Lobell, "The Second Face of Security: Britain's 'Smart' Appeasement Policy Towards Japan and Germany", *International Relations of the Asia-Pacific*, Cilt: 7, 2007, s. 76-7.

izlenmesi gelmektedir. Propaganda yöntemi olarak da görülebilen kamu diplomasisi yoluyla, bahsi geçen problemler değişik yönlerden eleştirilebilecek ve bunların halkları istenen yönde etkilenmeye çalışılacaktır.¹³ Tabii ki bütün bu eylemler, hiçbir devlet tarafından tekil düşünülerek, yani salt kendi gücüyle ve tek başına gerçekleştirilemez..

Öte yandan, ulusal güvenlik stratejileri vasıtasıyla devletler, tehditleri, genelde kendi imkânlarıyla azaltmaya çalışırlar. Bu anlamda, ulusal güvenlik stratejileri olarak; toplumda özgüven artırılmaya çalışılabilir, spesifik tehlikeler karşısında bir takım kırmızı çizgiler belirlenebilir, ekonomik tehditler karşısında arz kaynakları çeşitlendirilebilir ve halk daha düşük yaşam standartları yönünde şartlandırılabilir; askerî bir takım tehditler karşısında ise, silahlı kuvvetler güçlendirilebilir ve benzeri tedbirler alınabilir. Ulusal güvenlik stratejileri izleyebilmek için yeterli ekonomik kaynaklara sahip olmak gerektiğinden dolayı, mantıksal olarak yalnızca büyük güçlerin böyle bir imkânının olduğu iddia edilebilir.¹⁴ Dolayısıyla yeterli güce sahip olmayan ülkelerin, bu tercihi kullanırken zorlanabilecekleri söylenebilir. Bununla birlikte, ulusal güvenlik stratejilerinin, daha ziyade 'self-help' (kendi başının çaresine bakma) mantığına dayandığı da gözden uzak tutulmamalıdır. Nitekim Barry Buzan açıkça, küçük devletlerin ulusal güvenlik stratejileri izlemekten sakınmaları gerektiğini belirtmektedir.¹⁵

Tabii ki, ulusal güvenlik stratejilerinin bazı avantajlı yönleri olabileceği gibi, bazı dezavantajlı yönlerinin olduğu da iddia edilebilir. Avantajlı tarafları arasında; ortaya çıkan spesifik sorunlarla özel olarak uğraşma fırsatı vermesi, güvenliği sağlayacak önlemlerin büyük ölçüde ilgili devletin kontrolü altında olması, sonuçları itibarıyla daha fazla kesinlik ifade etmesi, diğer devletlerin belirsiz niyetleriyle uğraşmak yerine devletlerin kendi yetenekleri ile daha fazla ilgilenmesine olanak tanınması sayılabilir. Anlaşılacağı üzere, ulusal güvenlik stratejisi, devletin gücüyle yakından ilgilidir. Bu anlamda da, büyük devletlerin bunu uygulama potansiyeli daha fazladır. Bu arada, ulusal güvenlik stratejisinin bazı dezavantajlarından da bahsedilebilir. Buna göre, ulusal güvenlik stratejileri, aşırı maliyetli olabilir, güvenlik meselelerine psikolojik olarak aşırı ölçüde takılma sonucunu doğurabilir, tek merkezden aşırı derecede güvenlik baskıları altında Orta Doğu ülkeleri veya ABD'de olduğu gibi, güvenlik konusunda paranoyak toplumların ortaya çıkmasına sebep olabilir.

Buna karşın, devletler eğer diğer seçeneği yani, uluslararası güvenlik stratejileri izlemeyi tercih ederlerse, bu durumda, devletin güvenlik politika-

13 James K. Glassman, "Selling America: How Well Does U.S. Government Broadcasting Work in the Middle East?: Introductory Remarks", 17 May 2004, http://www.aei.org/publications/pubID.20529,filter.all/pub_detail.asp

14 Eric A. Nordlinger, *Isolationism Reconfigured: American Foreign Policy for a New Century*, Princeton Paperbacks, Princeton 1996, s. 238.

15 Buzan, *People, States and Fear...*, (2. Edition), a.g.e., s. 334.

sı, muhatap olunan tehdidin kaynak ve sebepleri üzerine odaklanır.¹⁶ Burada amaç, tehdidi dondurmak ve bloke etmek değil; bilâkis büyük oranda veya tamamen ortadan kaldırmaya çalışmaktır. Uluslararası güvenlik stratejileri çerçevesinde, devletler güvenlik problemleriyle bölgesel veya uluslararası seviyede, yani bir grup aktör şeklinde hep birlikte ilgilenirler. Dolayısıyla bu tercih, devletlere çok daha etkili bir güvenlik politikası izleme olanağı sunar. Eğer tehditler, kaynağında yok edilebilirse, ekonomik kaynaklar da rahatlıkla müzakere ve işbirliği için kullanılabilir. Üstelik, uluslararası güvenlik stratejilerinden Soğuk Savaş dönemlerinde çok geri planda ve marjinal kalmış olan küçük devletler de yararlanabileceklerdir.¹⁷ Bunun yanında, uluslararası güvenlik stratejilerinin bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Taraflar arasında ciddi güç mücadelesi veya rekabet varsa, tehdidin görüşmeler yoluyla ortadan kaldırılması ihtimali büyük ölçüde zayıflayabilir. Tehdit bu şekilde ortadan kaldırılamadığında ise, devletler öteki tercih(ler) üzerinde yoğunlaşarak, ulusal güvenlik stratejileri izlemeyi rasyonel addedebilirler. Diğer yandan aktörler, güvenliklerini sağlayacak faktörleri kontrol etmekte zorlanabilirler. Zira, bir anlamda, uluslararası güvenlik stratejileri, devletler arasındaki ilişkilerin gidişatına dayalıdır. Yani bu strateji, devletlerin diğerleriyle ilişkilerine bağlıdır. Öte yandan, devletlerin tarihsel tecrübeleri de, bilinçaltına etki ederek birbirlerine güven duymalarını zorlaştırabilir. Bu durumda uluslararası güvenlik stratejisi, diğer devletlerin insafına ve vaatlerini gerçekleştirip/gerçekleştirmediklerine doğrudan bağımlı olacaktır. Yukarıda da belirtildiği üzere, ulusal güvenlik stratejisi ise, bunun tam aksi yönde, tamamen kendine güven mantığına dayanmaktadır.

Buzan'a göre, reel dünyada takip edilen güvenlik politikaları, ulusal ve uluslararası güvenlik stratejilerinin bir karışımı görünümündedir.¹⁸ Dolayısıyla, bütünlükçü (*integrative*) bir güvenlik anlayışından bahsedilebilir.¹⁹ Nitekim pek çok ülke, ulusal güvenlik stratejilerinin uluslararası güvenlik stratejisine bağlı olduğunu kabul etmektedir.²⁰

Uluslararası güvenlik stratejileri vasıtasıyla devletler, birbirlerini az çok daha güvenli hâle getirmeye çalışırlar, uluslararası sistemin şartlarını ulusal güvenliklerinin gerektirdiği şekilde değişime uğratmaya gayret ederler ve bu anlamda da tehditlerin köken ve temel sebeplerine inmiş olurlar. Anla-

16 Barry Buzan, *People, States and Fear: The National Security Problems in International Relations*, The University of North Carolina Press, Chicago, Ill. 1983, s. 219.

17 Roland Dannreuther, *International Security: The Contemporary Agenda*, Polity, Cambridge, U.K. 2007, s. 14.

18 Buzan, *People, States and Fear...*, a.g.e., s. 24, 49.

19 David Held - Anthony McGrew, "Globalization and the End of the Old Order", Tim Dunne, Michael Cox, Ken Booth, der., *The Eighty Years' Crisis: International Relations, 1919-1999*, Cambridge University Press, Cambridge 1998, s. 226.

20 Örneğin, Gürcistan İşçi Partisi'nin programında böyle bir öngörünün hâkim olduğu görülmektedir. Bkn., <http://www.iri.org.ge/eng/politparties/labour.htm>

gazi

Akademik
Bakış

5

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

şılacağı üzere, uluslararası güvenlik stratejisinin esası, tehditleri, uluslararası sistemin şartlarına etki ederek zayıflatmaya veya ortadan kaldırmaya çalışmaktır. Bu arada, ulusal güvenlik stratejisinin esası ise, bunun tam tersidir; yani, daha ziyade devletin kendini değiştirmeye/güçlendirmeye çalışması ve askerî anlamda agresif ve savunmacı²¹ önlemler alması, yani tarihte geliştirilen 'si vis pacem para bellum' (barış istiyorsan, savaşa hazır ol!) mantığına dayalı olmasıdır. Bu çerçevede agresif (saldırgan) güvenlik stratejisi; yüksek savunma harcamaları yönünde sosyal kaynak tahsisatı ve mobilizasyonunu, ulusal askerî ve endüstriyel seferberliği, total savaş ekonomisinin işletilmesini içermektedir.²²

Öte yandan, günümüzde devletlerin kendi başlarına ağır maliyetlerine katlanarak üstesinden gelemeyecekleri türden çok çeşitli güvenlik sorunları bulunmaktadır. Yerküreyi tehdit eden çevre kirliliği, ekonomik istikrarsızlıklar, yasadışı ve yoğun uluslararası göç hareketleri, ulus-ötesi organize suç şebekeleri, terörist örgütlenme ağı, kitle imha silahlarının çoğalması gibi güvenlik sorunları, herkesi ayırım yapmaksızın etkilemektedir. Dolayısıyla, bu gibi güvenlik sorunlarıyla salt yerel veya ulusal ölçekte mücadele etmek neredeyse imkânsızdır. Küreselleşme, bir yandan bu tür sorunların oluşumunu ve zarar verebilme kapasitelerini artırırken, diğer yandan da devletleri bu sorunlar karşısında beraberce stratejiler izlemeye teşvik etmektedir.²³ Örneğin, ABD gibi ülkeler için, uluslararası terörizmle olduğu kadar, bir takım sağlık sorunlarıyla (HIV/Sars gibi...) mücadele de, uluslararası güvenlik stratejilerinin bir parçasıdır.²⁴ Avrupa Birliği (AB) gibi örgütler de, benzer programları desteklemektedirler. Bu anlamda örneğin, BM çerçevesinde oluşturulan *Earth Charter* (Dünya Şartı), taşıdığı "sosyal ve ekonomik adalet olmaksızın ve fakirlik yok edilmeksizin barış tesis edilemez" mesajıyla AB'nin güvenlik stratejisinin tamamlayıcısı olma işlevselliği taşımaktadır. Şart, bilhassa 16. prensibinde, barış kültürünün destekçisi olarak tolerans kültürünü, güç kullanmama prensibini ve barış baz alma ilkesini vurgulamaktadır.²⁵

Anlaşılabacağı üzere, devletlerin ötesinde, uluslararası örgütler de uluslararası güvenlik stratejileri benimseyip tatbik edebilirler. Örgütsel tarihinin

21 Ülkenin, dışarıdan vurulabilirlik derecesini kendi imkânlarıyla azaltmaya çalışması kastedilmektedir.

22 Steven E. Lobell, "The International Realm, Framing Effects, and Security Strategies: Britain in Peace and War", *International Interactions*, Cilt: 32, 2006, s. 32.

23 H. Tarık Oğuzlu, "Dünya Düzenleri ve Güvenlik: Ulus-Devlet Güvenlik Anlayışı Aşılıyor mu?", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 6, Aralık 2007, s. 17.

24 ABD'nin *Millenium Challenge Corporation* adlı kuruluşunun dünya çapında sürdürdüğü AIDS mücadelesi buna örnek olarak verilebilir. "New MCC Aids Chief Says Development Aid to Support Policy Reforms" *International Information Programs*, 7 May 2004, <http://usinfo.state.gov/ei/Archive/2004/May/07-963841.html>

25 Johannah Bernstein, *The Policy Relevance of the Earth Charter for Europe: A Paper Prepared for the Maastricht Forum on the Future of Europe*, Maastricht University Press, Earth Charter International, Hollanda 9-11 May 2007, s. 26.

daha en başından itibaren Avrupa Toplulukları (AT), temelde, Fransa ve Almanya arasındaki tarihsel düşmanlık ve rekabetin yarattığı tehdidi ortadan kaldırmak istemesiyle kendince bir uluslararası güvenlik stratejisi izlemeye çalışıyordu.²⁶ Benzer bir şekilde, 1994'te teşkilatlanıncaya kadar, uluslararası bir konferans formatındaki AGİK (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı) de esasında, başlı başına bir uluslararası güvenlik stratejisi idi ve temelde Doğu ve Batı blokları arasındaki tehdit potansiyelini yumuşatma ve azaltma gayretlerini sembolize ediyordu. 1975-AGİK Helsinki Nihaî Senedi'nin üç sepeti vardı: insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması ve ilerletilmesi; ekonomik ve çevresel işbirliğinin sağlanması; barış ve istikrarın muhafaza edilmesi. AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) 2000 Zirvesi'nde ise, güvenlik konusu örgüt bünyesinde daha kompakt olarak değerlendirilmiştir. Devletler, Avrupa güvenliği konusunda ortaklaşa risk algılamaya başlamışlardır. Bunlar karşısında işbirliği yapılmaması durumunda ise, bir devletin güvensizliğinin hepsinin de güvensizliği anlamına geleceği anlaşılmıştır. Dolayısıyla AGİT, uluslararası güvenliğe içselleştirici, işbirlikçi, kapsamlı ve kurumsal mantıkla bakmıştır. Buna göre güvenlik, caydırıcılık mantığından ziyade, geniş alanlarda işbirliği yapma esasına dayalı olacaktır.

Soğuk Savaş döneminin önemli savunma örgütlerinden biri olan ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Örgütü) da, kuruluş aşamasından itibaren esasen bir uluslararası güvenlik stratejisinin parçasıydı. Başkan *Eisenhower* dönemi güvenlik politikasının esin kaynaklarından biri olan '*domino teorisi*' bağlamında, bu örgüt, Güneydoğu Asya'nın komünist olmayan ülkeleri arasında tehdidin azaltılması mekanizması olma işlevselliği göstermekteydi.²⁷

Anlaşılabileceği üzere, uluslararası güvenlik stratejileri, global ve bölgesel güvensizliklere karşı önleyici tarzda cevap vermeye çalışmaktadırlar. Bu bağlamda agresiften ziyade daha işbirlikçi bir takım güvenlik stratejileri benimsenmektedir.²⁸ Dolayısıyla, güçlü ve etkin bir uluslararası güvenlik stratejisi; Avusturya Dışişleri eski Bakanı *Gareth Evans*'ın da belirttiği gibi²⁹; rekabetten ziyade, işbirliği seçeneğini ön plâna çıkarmalı, izolasyondan önce entegrasyon seçeneğini gözetmeli, gizlilikten çok da açıklık esasını kabul etmelidir.³⁰ Bunların arasında; askerî bütçede malî ve parasal kısıtlamalara

26 Ole Waeber, "Securitization and Desecuritization", Ronnie D. Lipschutz, der., *On Security*, Columbia University Press, New York 1995, s. 73-74.

27 Laura Neack, *Elusive Security: States First, People Last*, Rowman&Littlefield, (New Millennium Books in International Studies), Lanham, Maryland 2007, s. 147.

28 K.M. Fierke, *Critical Approaches to International Security*, Polity, Cambridge, U.K. 2007, s. 16.

29 *Evans*'a göre, Avrupa güvenliği, zıtlaşmak ve cepheleşmekten ziyade dayanışmaya; caydırıcılıktan ziyade teminat sağlamaya; gizlilikten ziyade açıklık ve şeffaflığa; yanlışları düzeltmeden ziyade önleyiciliğe; tek taraflılıktan ziyade ise karşılıklı bağımlılığa dayanmalıydı. Zikreden, Keith Scott, *Gareth Evans*, Allen&Unwin, London 1999, s. 304-5.

30 Carnegie Corporation Annual Report, Carnegie Corporation of New York, 1997, <http://www.carnegie.org/sub/about/pdcgrants.html>

Gazi

Akademik
Bakış

7

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

neden olacak şekilde düşük maliyetli savunma düzenlemeleri vasıtasıyla güvenliğin artırılmaya çalışılması, bu çerçevede hükümetler arası ve hükümet dışı uluslararası örgütlere üyelik, kolektif güvenlik sistemlerine girmek, uluslararası silah kontrol ve kısıtlama antlaşmalarını kabul etmek³¹, gönüllülük esasına ve piyasa mekanizmasına dayalı uluslararası düzenlemelere gitmek sayılabilir.³²

Birçok devlet için ulusal güvenliğin sağlanması, uluslararası güvenlik stratejisinden ayrıştırmaz hâle gelmiştir. Bu durum bilhassa Batılı devletler arasında açıkça tespit edilebilir bir gerçektir. Batılı devletler, kendi aralarında kolektif olarak 'güvenlik toplulukları' (NATO, AB gibi) oluşturmaya daha yakındırlar. Sözü edilen topluluklar içindeki üye devletler arasındaki ilişkilerde askerî güç kullanımı artık önemli bir rol oynamamaktadır.³³ Bir arada hareket ederek, devletler bu türden bir strateji sayesinde ciddi kaynak tasarrufu da sağlayabilirler. Bu tarz bir strateji vasıtasıyla, kaynaklar silah edinmek için kullanılmayacağından dolayı da, silahlanma yarışı tetiklenmemiş olacaktır. Hatta öyle ki, örneğin ABD ve Kanada arasında var olduğu ileri sürülen güvenlik topluluğu duygusu, Kanada'nın güvenlik örgütlenmesine olumsuz yansımış ve Kanada, güvenlik meseleleriyle ilgilenmek üzere ABD'dekinin benzeri bir Ulusal Güvenlik Konseyi dahî tesis etmemiştir. Bazı eleştirmenler bu eksikliği, Kanada'nın ahenkli bir global uluslararası güvenlik stratejisi izleyememesinin temel nedeni olarak göstermektedirler. Zira, ülkeler arasında, güvenlik topluluğu vasıtasıyla, uluslararası rekabet ve gerginlik seviyesinin azalacağı beklentisi hâkimdir. Uluslararası güvenlik stratejisinin, teoride, devletlere büyük bir gücün yörüngesinde olmaktan başka seçenekler bahşedebileceğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla bu strateji, devletlerin egemenliklerine daha az zarar verebilir. Lâkin, Kanada örneği, bu hipotezi genellerken dikkatli olunması gerektiği yönünde uyarılar içermesi açısından önemlidir. Bu terimi ilk olarak ortaya koyan teorisyenler *Deutsch* ve *Burrell* (1957)'in şu yaklaşımı ise, yukarıda gösterilen endişeyi giderici etki yaratabilir. Şöyle ki, bu iki teoriyene göre, aralarında güvenlik topluluğu oluşturabilen devletler için, ulusal güvenlik stratejileri ile uluslararası güvenlik stratejileri arasında fark olmayacaktır.³⁴

Uluslararası sistemde devletler ve uluslararası/uluslararası üstü örgütler, uluslararası güvenlik stratejilerini farklı kombinasyonlar içinde ve diğerleriyle bir arada uyum içinde uygulayabilirler. Bu bağlamda her bir aktörün üzerine bazı mükellefiyetler düşer: tehdit olgusunu saptamak, muhatap olduğu taraf-

31 Bu konuda ABD'nin Orta Doğu'ya yönelik uluslararası güvenlik stratejisi için bkn., Dan Plesch, "Bush May Get UN Support For His War", *The Guardian*, 15 August 2002.

32 Lobell, "The International Realm...", *a.g.m.*, s. 32.

33 David Held - Anthony McGrew, "The End of the Old Order? Globalization and the Prospects for World Order", *Review of International Studies*, Cilt: 24, Sayı: 5, December 1998, s. 226-7.

34 Zikreden, David Held vd., *Global Transformations: Politics, Economics, and Culture*, Stanford University Press, Stanford USA 1999, s. 146.

ları ve bunların çıkarlarını tespit etmek, bunlara göre de belirgin stratejiler ve davranış şekilleri belirlemek gibi... Öncelikle, uluslararası sistemdeki tehdidin kaynağının ulusal mı, yoksa uluslararası mı olduğu; bu tehdidin kısa, orta veya uzun vadelerde nelere sebep olabileceği, tehdidin alansal genişliği ve etki sahasının derecesinin ne kadar büyük olduğu üzerinde durulmalıdır. Bu noktada tehdidin tipi de önem arzedecektir. Tehdit, bir anlaşmazlık, bir çatışma, bir kriz, bir savaş ya da diğer devletlerin bazı eylemlerine bağlı olarak ortaya çıkan değişik olumsuz durumlar şeklinde olabilir. Aktör, bu tehditlerden doğrudan veya dolaylı şekilde etkilenebilmektedir. Örneğin, ABD'nin Afganistan'a düzenlediği operasyonunun hedefi, Türkiye için dolaylı bir tehdittir. ABD'nin İran ve Suriye konusundaki tehdit saptamaları, Türkiye için büyük ölçüde geçerli değildir. Ama örneğin, ABD'nin Irak'ta kendi çıkarı doğrultusunda kurmaya çalıştığı güvenlik düzeni, Türkiye açısından, Kuzey Irak dolayısıyla doğrudan tehdit kaynağı olarak görülebilmektedir. Fiiliyatta bakıldığında ise, Türkiye, daha geri plânda gördüğü bir tehdit olgusu karşısında oldukça büyük eylemler içine sokulabilmektedir. Nitekim Türkiye, NATO'nun Afganistan'da görev yapan ISAF (Uluslararası Güvenlik Destek Gücü) çerçevesindeki askerî birliğinde büyük sorumluluklar alabilmiştir. Hatta hâlihazırda Türkiye'den bu birlik için daha fazla asker talebi sıkça gündeme getirilmektedir. Bu durum ise, bahsi geçen sorunu Türkiye açısından gündeminin üst sıralarına taşımaktadır. Öte yandan Türkiye, kendisi açısından en öncelikli güvenlik sorununun kaynağındaki Kuzey Irak istikametinde gerekli güvenlik adımlarını atabilmek için yeterli uluslararası destek bulmakta ciddi zorluk çekmekte ve baskılara maruz kalabilmektedir.

Aktörler, tehdit olgusunun tespit ve değerlendirmesini yaptıktan sonra, stratejik tercih yapma aşamasına gelirler. Bu aşamaya geldiklerinde ise, aktörlerin önünde iki temel olası seçenek bulunur: *barışçıl çözüm üreten stratejiler* ve *zorlayıcı (çatışmacı) çözüm üreten stratejiler*. Devletler, duruma göre farklı aktörlere karşı farklı stratejileri hayata geçirebilirler³⁵, aynı aktöre yönelik farklı zamanlarda farklı stratejiler uygulayabilirler³⁶ veya bir aktöre bir konuda barışçılı yaklaşırken diğer bir konuda çatışmacı olabilirler³⁷.

Barışçıl ve Zorlayıcı Uluslararası Güvenlik Stratejileri

Uluslararası güvenlik ve barış veya uluslararası çatışmalar, sorunlar, krizler vs. ile uluslararası güvensizlik birbirleriyle çok yakından ilgili kavramlardır.³⁸

35 Örneğin Türkiye, Dağlık Karabağ uyuşmazlığında, taraflardan Ermenistan'a çatışmacı, Azerbaycan'a ise barışçı stratejiler izlemektedir.

36 Türkiye, PKK terörüne verdiği destekten ötürü Suriye'ye 1999'da Öcalan'ın yakalanmasından önce çatışmacı, sonra ise genelde barışçı stratejileri harekete geçirmiştir.

37 Türkiye, Yunanistan'la ilişkilerinde siyasî konularda çatışmacı olabilirken, diğer konularda barışçı yöntemleri işletebilmektedir. İran'la da, İslamî terör konusunda çatışabilirken, enerji konusunda işbirliği yapabilmektedir.

38 Bu ilinti ile ilgili genel bilgi için bkn., Terry Terriff vd., *Security Studies Today*, Polity, Great Britain 1999, s. 79-81.

Gözi

Akademik
Bakış

9

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

Bu konuda, örneğin *Michael Lund*'a göre, uluslararası barış ve uluslararası güvensizlik arasında çok ince bir çizgi bulunmaktadır ve uluslararası güvenliğin bozulması ve uluslararası güvensizliğe dönüşmesi süreci, doğrusal bir grafik takip etmektedir. *Lund*'un modeline göre³⁹ *süregen (sürekli) barış*, *Karl Deutsch*'ün ifadesiyle "güvenlik topluluğu" duygusu içinde olan ülkelerin, ilişkilerinde baş gösteren bazı problemler karşısında askerî yöntemleri devreye sokmayacakları hususunda birbirlerinden oldukça emin olmaları durumu olup; bu ilişki düzeyi 'demokrasiler arası barış' yaklaşımını yansıtmaktadır. *İstikrarlı barış*, birbirleriyle tam olarak aynı frekansa sahip olmayan devletler arasında hâkim olabilir. *İstikrarsızlığa* gebe olan bu ilişki düzeni (temel düzen), daha gerçekçi olup, ülkeler arasında tansiyonun yükselmesi ile her an bozulabilir. Bir anlamda kriz öncesi durum olarak da görülebilecek olan *istikrarsız barışta* ise, devletler, aralarındaki barış ve işbirliği ortamını adeta zorla idame ettirmeye çalışırlar. Nitekim bu dönemlerde, taraflar arasındaki karşıtlık ve kampaşmaların kolaylıkla büyük çaplı krizlere yol açabilme ihtimali her zaman için söz konusudur. *Krizlerde* ise, devletlerin önemli menfaatleri ve hatta varlıklarını dahî tehdit edebilen acil durumların aniden ortaya çıkması söz konusu olabilir. Dolayısıyla, şiddetin patlaması her an mümkün gibi görünmektedir. Uluslararası güvenlik, devletlerin birbirlerine askerî güç kullanarak zarar vermeye, etkisiz hâle getirmeye ve hatta yok etmeye çalıştıkları savaşı dönemlerinde büyük zarar görmektedir. Savaşı taraflar, ya hedeflerine bu yolla ulaştıkları, ya süreçten zarar görmeye başladıkları, ya da uluslararası toplumun baskı, uyarı veya müeyyideleri neticesinde savaşı bitirmeye çalışırlar. Bu anlamda, taraflar kendiliklerinden veya dış aktörlerin zorlamasıyla (*peace enforcement*), yaşadıkları çatışmaları yumuşatabilirler (*mitigation*). Nitekim böylece ateşkeske yanaşabilirler.

Qos

Akademik
Bakış
10
Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

Güvenlik stratejilerinde sadece barışa ulaşılmaması değil, aynı zamanda ulaşılan ortamın korunması da sağlanmalıdır. Dolayısıyla, tesis edilen *barış ve ateşkes* şartlarının korunması (*peace keeping*) çok önemlidir. Genelde dış müdahalelerle, savaşı bir daha başlamaması ve ateşkesin kalıcı olması için gayretler (barışın tesis edilmesi (*peace building*) ve korunması (*peace keeping*)) sarfedilir. Bu arada, daha da ileri gidilerek, yine dışarıdan müdahalelerle uyuşmazlığın tümünden sonlandırılmasının (*peace settlement*) yolları aranabilir. Taraflar, objektif olarak kalıcı çözümler üzerinde anlaşmaya varırlarsa, *uzlaşma ve barışçı çözüm* (*resolution*) sağlanmış olacaktır.

Belirtilen bu barış/güvenlik-güvensizlik durumlarının her birinde izlenebilecek belli başlı uluslararası güvenlik stratejilerinin olduğu düşünülebilir. Süregen ve istikrarlı barış şartlarında güvenliğin devam ettirilmesinde *dip-*

39 Bkn., Niklas L. P. Swanström - Mikael S. Weissmann, *Conflict, Conflict Prevention, Conflict Management and Beyond: A Conceptual Exploration*, Concept Paper, Central Asia-Caucasus Institute, Silk Road Studies Program, Uppsala University, Sweden, Summer 2005, s. 27-28.

lomatik yöntemler yeterli olacaktır. İstikrarsız barış koşullarında, stratejik tercih olarak *önleyici diplomasi* ve *karşılıklı güven artırıcı önlemlerin* alınması akla yatkın gelmektedir. Krizler, askerî güç kullanımına varmayan sert ve yumuşak yöntemleri kullanan *kriz yönetimi diplomasisi* sayesinde aşılabilir. Eğer bunlar yetersiz kalıp da, savaş patlarsa, sırada ateşkes doğrultusunda silahlı *çatışmaları yumuşatıcı teknikler* ve akılcı *barış planları* devreye sokulmaya çalışılır. Bir şekilde silahlı çatışmaların bitirildiği ortamlarda, tedavi edici bazı yaklaşımlar uluslararası toplumun dikkatini celbedecektir. Dolayısıyla, *barışa zorlama* ve *çatışmaları sonlandırma (settlement) teknikleri* işe yarayabilir. Daha sonrasında ise, çeşitli *problem çözüm (resolution) yöntemleri* dikkate alınabilir.

Anlaşılabileceği üzere, bilhassa ateşkesin sağlanmasından sonra, uluslararası barış misyonları, önemli bir stratejik araç olarak varlık ve ihtiyaç göstermektedir. Nitekim pek çok ülke için, bu türden uluslararası barış güçleri ve operasyonlarına aktif katılım, uluslararası barış ve güvenliğe hizmet etmesi anlamında, başlı başına bir uluslararası güvenlik stratejisi olarak kabul edilmektedir. Örneğin Rusya için, Bağımsız Devletler Topluluğu adına, Gürcistan'ın Güney Osetya ve Abhazya bölgelerinde veya Moldova'nın Transdinyester bölgesinde oynadığı uluslararası barış gücü rolü, uluslararası güvenlik stratejisinin önemli bir ayağını oluşturmaktadır.⁴⁰ Bu uluslararası yöntemler, Batı Avrupalılarca birinci dereceden tercih edilmektedir. Örneğin Fransa, bölgesel uluslararası güvenlik stratejilerine özel önem vermektedir. Paris yönetimi, başta Avrupa kıtası olmak üzere, Kuzey Afrika, Latin Amerika ve kısmen de Güney Asya'da bir takım barış operasyonları içinde yer almakta; bu çerçevede kriz yönetimi ve insanî müdahale harekâtlarına katılmaktadır. Fransa, daha global düzlemde etkinlik göstermeyi amaçlamakta ve bunun için 2015 yılına kadar öncelikle stratejik ulaştırma (lojistik) yeteneğini geliştirmeye çalışmaktadır.⁴¹ Bu yöntemler, Batıdan kaynaklanarak dünyanın her bölgesinde etkin uygulama imkânına kavuşmuştur. Örneğin Arjantin, 2000 yılında kabul etmiş olduğu *Ulusal Savunma Üzerine Beyaz Kitap*'ta belirtildiği kadarıyla, uluslararası güvenlik stratejisinden, kendi silahlı güçleri aracılığıyla uluslararası barış koruma operasyonlarına katılımı anlamaktadır.⁴² Öte yandan devletler, silahlı kuvvetlerinin yanında, polis (emniyet) teşkilatları vasıtasıyla da uluslararası barış operasyonlarına katılabilmektedirler. Örneğin Avustralya Federal Polisi (AFP), ülkesinin benimsediği uluslararası güvenlik

40 Alexei Arbatov, "Superterrorism: Implications for a New Common Security Strategy", 17 April 2003, <http://www.auditorium.ru/v/index.php?vconf&c=...>; ayrıca bkn., Alexei Arbatov, "Superterrorism: Implications for a New Security Strategy", Michael Intriligator - Alexander Nikitin - Majid Tehranian, der., *Eurasia: A New Peace Agenda*, Elsevier, Emerald Publishing Group, Amsterdam 2005, s. 92.

41 Présidence de la République, *The French White Paper on Defence and National Security*, 2008, http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2008/livre-blanc_france_2008-11.htm

42 *Base de Datos SER en el 2000 Titulo Argentina: White Paper on National Defence*, <http://www.ser2000.org.ar/Archivo/arg-part3.htm>

Görüş

Akademik
Bakış

11

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

stratejilerine, bir takım uluslararası polis güçlerine katılarak destek verdiğini ileri sürmektedir.⁴³

Soğuk Savaş yıllarından beri, uluslararası barışın korunması çerçevesinde barış güçleri; askerden arındırılmış bölge ve sınırları gözlemek, ateşkesi kontrol etmek, tampon bölgeleri kolaçan etmek, savaşan tarafları silahtan arındırmak gibi görevleri yapmaktadırlar. 1990'lardan sonra, bunlara insanî yardımların korunmaya alınması ve mülteci operasyonları düzenlenmesi gibi görevler de eklenmiştir. Geleneksel barış koruma operasyonlarının genel prensipleri: tarafsızlık, ortak hareket ve tarafların muvafakatinin alınmasıdır. Soğuk Savaş döneminde, geleneksel barış gücünün görevleri, daha ziyade, BM'nin ekonomik ve sosyal yaptırımlarını kapsayan altıncı bölümü çerçevesinde ifâ edilmekteydi. Dönemin BM-Genel Sekreteri *Boutros-Gali*, 1992 yılında hazırladığı 'Bir Barış Gündemi' adlı raporunda, barış sürecine ilişkin dört ana uluslararası stratejik aracın kullanılabileceğini belirtmiştir. Bunlar: *önleyici diplomasi*, *barış yapma (peacemaking) yöntemi*, *barış tesis etme (peacebuilding) yöntemi* ve *barış koruma (peacekeeping) yöntemidir*. Somali ve Yugoslavya tecrübeleri sonrası ise, bunlara bir de, *çatışma sonrası barış tesis etme*' süreci eklenmiştir.⁴⁴ *Gali*, raporunda BM-7. Bölümü kapsamındaki zorlama önlemlerini genel olarak barışa zorlama (*peace enforcement*) olarak ifade etmiştir. Buna göre, barışa zorlama yöntemleri, genel olarak, zayıflayan barışı geri getirmek ya da bir uyuşmazlık/çatışma veya gerginlik bölgesinde özel şartlar oluşturmak amacıyla üçüncü taraflarca BM-Şartı'nın 7. Bölümü çerçevesinde düzenlenen askerî operasyonların tümü olarak ele alınmaktadır.

Barışın tesis edilmesi (*peacebuilding*) yöntemi, çatışmaların tekrar başlamaması ve genelde uluslararası çatışmaların sonrasında veya iç savaşlar sonrası ortamda barışın sağlanabilmesi amaçları çerçevesinde gerçekleştirilen bir takım uyuşmazlık-ertesini operasyonlardır. Barışın korunması (*peacekeeping*) operasyonları ise, uluslararası alanda barışı yeniden tesis etmek ve sağlanan barışı devam ettirmek için, BM adına tarafsız üçüncü kişilerin müdahaleleriyle organize edilen ve genelde de uyuşmazlık taraflarının rızası alınarak gerçekleştirilen; amacı devletlerarası veya devlet-içi düşmanlık, çatışma ve krizleri önlemek, çevrelemek, yumuşatmak veya ortadan kaldırmak olan askerî, polisiye veya sivil müdahalelerdir. Tarafsız devlet(ler)in oluşturduğu ve hafif silahlarla donatılmış olan kuvvetler, sorunlu bölgeye sevk edilirler. Bu birliklerin; ateşkesin korunması, savaşan taraflar arasında tampon bölgeler oluşturulması gibi işlevleri bulunmaktadır.

43 Mick Keelty, "Challenges to Peace and Justice in the Asia-Pacific Region and the Role of the AFP in Peacekeeping and Responding to These Challenges", 1 April 2005, *The Australian Federal Police*,

http://www.afp.gov.au/media/national_media/national_speeches/2005/peace_justice_and_reconciliation_in_the_asia_pacific_region_international_conference

44 Zikreden, Haldun Yalçınkaya, *Savaş: Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2008, s. 227.

Bunlardan farklı olarak, barış yapma (*peacemaking*) yöntemi ise, uyumsuzluk hâline gelebilecek sorunların giderilebilmesi için daha önceden diplomasi, dostça girişim (*good offices*), arabuluculuk (*mediation*), uzlaştırma (*reconciliation*) gibi araçlarla, barışçı çözüm yöntemlerinin sistematik bir şekilde devreye sokulmasıdır. Bir anlamda, barış yapma süreci, önleyici diplomasi ile yakından alâkalıdır.

Geleneksel barış koruma mantığı, savaşları durdurmak üzerine dayanıyordu. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise, hedefler daha da karmaşıklaşmış ve barış inşa etmek, tarafları uzlaştırmak ve uzun vadeli barış ve güvenlik önlemlerini hayata geçirmek istikametine yönelmiştir. Dolayısıyla, geleneksel bakışta taraflar arasında tampon bölgeler oluşturmak önemliyken; Soğuk Savaş sonrasında güvenli bölgelerin kurulması daha ön plâna çıkmıştır. Bu anlamda BM güçleri bile, çatışmalara uzaktan bakmamakta ve tereddütsüz, taraf olabilmektedirler.

Uluslararası Güvenlik Stratejilerinde Kolektivite Olgusu

Devletler ulusal güvenlik stratejilerini tek başlarına güç potansiyelleri nispetinde aldıkları bir takım münferit tedbirlerle uygularlar. Ancak bunları bile, katlanabilecekleri bedellerin farkında olduklarından dolayı, kısmen uluslararası destek olarak veya uluslararası ve/veya bölgesel konjonktüre uygunluğu nispetinde yapmaya çalışırlar.⁴⁵

Uluslararası güvenlik stratejisi bağlamında alınacak kolektif tedbirler çerçevesinde ise, taraflar arasındaki karşılıklı bağımlılık derecesi belirleyici bir faktör olacaktır. '*Uluslararası güvenlik*' ve '*kolektif güvenlik*' kavramları birbirlerinin yerine kullanılsalar bile, esasında bu ikisinin arasında Soğuk Savaş döneminden gelen ufak bir nüans bulunmaktadır. *Kolektif güvenlik*te, güç kullanma yasağına aykırı davranan bir devlete (üye veya üye olmayanlara⁴⁶) karşı, diğer bütün devletler güçlerini birleştirerek ortaklaşa aksiyon sergilerler. Her devlet, bağlı olduğu bir kolektif güvenlik sistemi içinde, hukuku çiğneyen bir devlete karşı güç araçlarını kullanma yükümlülüğüne sahiptir. Kolektif güvenlikten farklı olarak, *uluslararası güvenlik* ise, uluslararası sistemin üyelerinin dış güvenliklerinin sağlanması ve garanti altına alınması için hükümetler arası tüm gayret ve çabaları içermektedir. Bu çabalar içinde, doğal olarak ittifak politikaları ve uluslararası örgütlenme de sayılabilir. Askerî boyuta ağırlık verildiğinde, tarihten günümüze uluslararası güvenliği sağlayan ve geliştiren 3 temel strateji üzerinde durmak söz konusu olabilir: ***güç kullanımı***, ***güç kontrolü*** ve ***güç dengelemesi***.⁴⁷ Dolayısıyla rahatlıkla diyebiliriz ki, kolektif güvenlik

45 Barry Buzan vd., *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, London 1998, s. 36-37.

46 Bir askerî ittifaktan farklı olarak, kolektif güvenlik sisteminde, sadece üye olmayan düşmanlara/karşıtlara yönelik değil, gerektiğinde kolektif güvenlik sisteminin ruhuna aykırı hareket eden üyelere karşı da müeyyide ve zorlama önlemleri uygulanabilir.

47 Dieter Dettke, "Militärpolitik / Sicherheitspolitik", Wichard Woyke der., *Handwörterbuch Internationale Politik*, Leske + Budrich, 4. Aufgabe, Opladen 1990, s. 339-40.

Gazi

Akademik
Bakış

13

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

mekanizmaları da uluslararası güvenlik bağlamında bir alt unsur olarak düşünülebilir.

Güç dengelemesi stratejisi çerçevesinde güncel bir örnek, Amerikan dış politikasından verilebilir. Günümüzde ABD'nin uluslararası güvenlik stratejisinin önemli bir parçası, yükselen Çin gücünün dengelenmesidir. Çin, şimdilik kendi iç ekonomik meselelerine yöneldiği için, dışarıda daha ziyade istikrarı devam ettirmek istemektedir.⁴⁸ Bu noktada Çin'in ideolojisi de, bir uluslararası güvenlik problemine yol açmamakta; hatta Çinliler tarafından bile ikinci plânda görülmektedir. Üstelik Çin; Kuzey Kore Krizinde, ayrıca terörizme ve kitlesel imha silahlarına karşı, ABD'nin uluslararası güvenlik stratejilerine ters düşmeyerek onunla işbirliği yapabilmektedir.⁴⁹

Bir devletin uluslararası çevresi, onun uluslararası güvenlik stratejisini şekillendirecek ve ona yön verecektir. Dolayısıyla uluslararası çevredeki herhangi bir değişim, devletin uluslararası güvenlik stratejisini değiştirebilecektir.⁵⁰

Günümüzde uluslararası güvenlik 'low politics'e yönelmiş bir şekilde, 'ortak güvenlik' veya 'kapsamlı güvenlik' adıyla anılmaya başlanmıştır. Buna göre, hiçbir ülke kendi güvenliğini aynı zamanda başkalarının da güvenliğini artırmadan sağlayamaz. Yani hiçbir ülke, diğer ülkeleri kendi güvenliği için tehdit olarak algıladığı sürece güvende değildir. Kapsamlı güvenlik, uluslararası güvenliğe en büyük tehdidin ülkelerin kendilerinden değil, ülke içinde veya ülkeler arasındaki gelir dağılımı bozuklukları, çevre sorunları, nükleer silahlar gibi sorunlardan kaynaklandığı varsayımına dayanmaktadır.⁵¹ Bu hususta Avrupa Konseyi de, kendi çapında 'demokratik güvenlik' kavramını geliştirmiştir. Bu kavram, demokrasiler arasında silahlı çatışmalar ve güvensizliğin söz konusu olamayacağı iddiasına dayanmaktadır. 9 Ekim 1993'te Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde kabul edilen Viyana Deklarasyonu bunun ayrıntılarına düzenlemiştir.⁵²

48 Ekonomik güç, Çin için hem toplumsal istikrarlaştırıcı bir unsurdur, hem de rejime meşrûluk kazandıran bir araçtır. Çin'in ekonomik karşılıklı bağımlılık olgusunu, Tayvan, Güney Kore ve diğer ASEAN ülkeleriyle ilişkilerinde diplomatik bir araç olarak kullanması ise, onun uluslararası güvenlik stratejisinin temel dayanaklarından birini oluşturmaktadır. Thomas J. Christensen - Michael A. Glosny, "Sources of Stability in U.S.-China Security Relations", Richard J. Ellings - Aaron L. Friedberg (- Michael Wills'in katkılarıyla) der., *Strategic Asia: 2003-04, Fragility and Crisis*, The National Bureau of Asian Research, Washington D.C. 2003, s. 57.

49 Philip Young, "From Strategic Competitor to Security Collaboration? New US-China Tri-level Strategic Relations and Taiwan Security in a Post/9/11 World", <http://taiwansecurity.org/TS/2004Yang-1203.html>

50 Lobell, "The International Realm...", *a.g.m.*, s. 28.

51 İrfan Kaya Ülger, "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Arka Planı, Oluşumu ve Temel Anlaşmazlık Konuları", Refet Yinanç - Hakan Taşdemir, der., *Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002, s. 87.

52 James R. Acker - David C. Brody, *Criminal Procedure: A Contemporary Perspective*, Jones&Bartlett Publishers, Sudbury, 2. Edition, MA 2004, s. 623.

'Geniş güvenlik' (*comprehensive security*) kavramı da, BM çerçevesinde 1990'ların sonlarında geliştirilen 'Global Kamu Yararı' (GKY) kavramına dayandırılabilir. GKY, genel fayda ve imkânlardan yararlanmada rekabet ve dışlanmanın olmaması prensibine dayanmaktadır. GKY şu alt unsurlardan oluşmaktadır:⁵³

- (1) Fiziksel güvenlik ve istikrar (korkulardan uzak olmak),
- (2) Herkese eşitlik getiren ve yaptırım gücü olan bir hukuksal düzen,
- (3) Herkes için zenginlik sağlayacak açık ve kapsayıcı bir ekonomik düzen (bu düzende herkes karar alma sürecine eşit düzeyde katılabilmektedir),
- (4) Her yönüyle refah, herkese eşit düzeyde sağlık, eğitim ve temiz çevre imkânlarından yararlanma hakkı.

GKY'nin temel yaklaşımı, sahip olanlar ile olmayanlar arasında oluşabilecek derin uçurumun istikrarsızlığa yol açabilecek olmasıdır. GKY'nin tesis edilebilmesi için her şeyden önce etkili bir global yönetim (*global governance*) gereklidir. Uluslararası düzende de, GKY'nin sağlanmasında başarısız olursa, bir meşrûluk problemi ortaya çıkacaktır. İşte GKY'nin tesis edilmesi istikametinde global bir yönetimin oluşturulması, BM'nin Milenyum kalkınma hedefleri arasında sayılmıştır. Bu kavram, daha sonraları politik bağlamı içinde de kullanılmıştır. Örneğin *Joseph Nye*, 2002 yılında, ardından 2004'te Dünya Ekonomik Forumu toplantısında ve yine aynı yıl ABD-Dış İlişkiler Konseyi oturumunda bu kavramı politik yönlerine ağırlık vererek zikretmiştir.⁵⁴ Bu çerçevede Transatlantik ortaklığın 3 temel unsuru olarak; bir güvenlik dünyası, hukukun üstünlüğü ve hayat kalitesi kabul edilmiştir. Dolayısıyla ABD ve Avrupa'nın uluslararası güvenlik stratejilerinin birbirlerinin ayrılmaz parçaları oldukları bir kez daha vurgulanmıştır. Ancak, AB, GKY'ni daha ziyade ekonomik globalizasyon ve sürdürülebilir kalkınma modeli bağlamında ele almaktadır. Nitekim Avrupa Komisyonu, 2001 yılında kabul ettiği "Çatışma Önleme Kararı" (*communication*) doğrultusunda GKY'na atıfta bulunmuştur. Komisyon'un bu kararında yer alan önerileri şunlardır: sürdürülebilir ekonomik kalkınma, demokrasi, insan haklarına saygı, yaşayabilir politik yapılar, sağlıklı sosyal ve çevresel koşullar, çatışmaya başvurmaksızın değişimi idare edebilme yeteneği⁵⁵.

53 Sven Biscop, "From Reflections to Power: Implementing the European Security Strategy", Gunther Hauser - Franz Kernic, der., *European Security in Transition*, Ashgate Publishing, Ltd., Aldershot, Hampshire 2006, s. 89.

54 "Joseph S. Nye Evaluates Europe's Power to Lead", Eurotopics, Le Temps-Switzerland, 21.02.2008, http://www.eurotopics.net/en/presseschau/autorenindex/autor_nye_joseph_s/

55 Şiddetli Çatışmaların Önlenmesine Dair AB Programı, Avrupa Birliği Konseyi tarafından 15-16 Haziran 2001 tarihinde toplanan Göteborg oturumunda kararlaştırılmıştır. Sütun yapısını da aşan entegre bir program öngören bu program, AB'nin dış eylemlerindeki önemli önceliklerinden birini, çatışmaların önlenmesi olarak tanımlamıştır. Program kapsamında, AB'nin uzun dönemli yapısal istikrar ve kısa dönemli önleme amaçları için şu araçlar zikredilmiştir: politik öncelikleri belirten ülke ve bölgesel strateji belgeleri, çatışmaların köklü nedenlerine ilişkin kontrol listeleri, yüksek çatışma riski altında bulunan ülkelerin gözden geçirilen gözlem-seyir listeleri. Biscop, *The European Security Strategy:..., a.g.e.*, s. 10.

Bu konuda ABD'de ise, bilhassa 11 Eylül terörist saldırılarından sonra meydana gelen değişimler, ulusal egemenlik, ulusal çıkar ve güç dengesi gibi bazı *neo-con* kavramlarının ön plana çıkmasına yol açmıştır. AB'de de, bu dönemin ardından, savunmaya ve askerî konulara daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Hatta taslak hâlindeki Avrupa Anayasası'nın giriş kısmında yer alan "*dayanışma şartı*" (I-43. Md.); terörist saldırılar ve doğal veya insan eseri felâketler karşısında üyelerin birbirlerine yardım etmeleri ve destek vermeleri yükümlülüğünü getirmekteydi. Türkiye de, bu konuda uluslararası güvenlik stratejisi anlayışı bakımından, ABD'nin yaklaşımından çok, AB'nin bakış açısı ile uyum içinde gözükmektedir. Dolayısıyla, bölgesel güvenlik itibarıyla Türkiye ve AB, etkin çok taraflılığa, kolektif yaklaşıma, yumuşak güce ve kritik diyaloga yaptıkları vurgularla pek çok uluslararası sorunda dikkat çekici bir paralellik göstermektedirler.⁵⁶

Kolektif davranışın bir başka örneği olarak, devletler, güvenlik icabı, doğal olarak kendi çevrelerinde *güvenlik bölgeleri* (çemberleri) oluşturmak isteyebilirler. Buralar, istikrarsızlığın giremeyeceği ya da girmemesi gereken bölgelerdir. Dolayısıyla, sözü edilen bölgelerdeki problemlerin tabii ki diğer ülkelerle birlikte hareket ederek çözümlenmesi hedeflenmektedir. Bu çerçevede uluslararası bölgesel güvenlik stratejileri gerek politik, ekonomik; gerekse askerî araçlarla uygulanmaktadır. *Buzan* bunlara, *bölgesel güvenlik kompleksleri* (*security complex*) demektedir. Bu yaklaşımın esası, süper güçler dışındaki devletlere yönelik tehditlerin büyük ölçüde komşularından veya komşuları üzerinden geliyor olmasına dayanmaktadır. Bilindiği üzere, tehdidin kaynaklandığı üç seviyeden bahsedilebilir: devletin içi, içinde bulunulan bölge, genel uluslararası sistem. Yani devletler, zaman zaman maruz kaldıkları tehdidi, içinde buldukları bölgeyle bağlantılı görebilirler. Aynı bölge içinde bulunan devletler grubunu birbiriyle alâkadar eden unsur, büyük ölçüde ortak güvenlik algılamalarıdır. Dolayısıyla bölge ülkeleri, ulusal güvenliklerini birbirlerinden ayrı sağlayamayacak durumdadırlar. *Buzan*'a göre, bölgesel güvenlik komplekslerinin oluşumunda etkili olabilen unsurlar: *coğrafi yakınlık* (doğal fiziksel faktörler), *politik yapı*, *kurumsallaşmış faktörler* kategorisini oluşturan ekonomi ve stratejik vizyon, *kültürel faktörler* (dil, din, etnisite, ideoloji vb.) ve *tarihsel faktörler*dir. Bir güvenlik kompleksi bölgesinin dışındaki çevre ülkeler (özellikle süper güçler) de, bu bölgeler üzerinde etkide bulunabilmektedirler. Bölge ülkeleri, çevrelerinde algıladıkları tehditlere karşı aynı/benzer algılamalar içinde komşularıyla yakınlaşarak daha kolayca entegre olabilirler.⁵⁷ Örneğin, Orta Doğu'da, ortak tehdit algılaması, tarihte ve bugün, İsrail'in komşuları

56 Esra Hatipoğlu, "Avrupa Birliği (AB) Sürecinin Olumsuz Sonuçlanmasının Türkiye'ye Yansımaları", *Türkiye'ye Yönelik Dış Kaynaklı Risk ve Tehditler Sempozyumu, Bildiriler, 5-6 Nisan 2007*, T.C. Genel Kurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 2007, s. 112.

57 Bkn., Barry Buzan vd., *The European Security Order Recast: Scenarios for the Post-Cold War Era*, Pinter Publishers, London - New York 1990, s. 13 ve sonrası.

arasında (Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan) bir bölgesel güvenlik kompleksinin oluşmasına yol açmıştır. Öte yandan, yine Orta Doğu coğrafyasında, bilhassa enerji güvenliği bağlamında, Basra Körfezi çevresinde bir başka bölgesel güvenlik kompleksinin varlığı (İran, Irak, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Umman arasında) ileri sürülebilir. Ancak, bu ikinci bölgesel güvenlik kompleksi, hâliyle bölge dışından ilgili büyük aktörleri (ABD, AB, Rusya, Çin, Japonya gibi) de içine çekmektedir.

Bölgesel güvenlik kompleksine daha kurumsal bir örnek olarak ise, *Güneydoğu Avrupa İstikrar Paketi* verilebilir. Bu pakt, bölgede sürekli barış, refah ve istikrarı oluşturmak amacıyla 10 Haziran 1999 tarihinde kurulmuştur. Sözü edilen paktın temelleri, Avrupa Birliği'nin çağrısı üzerine bir araya gelen tüm AB üyesi ülkeler, Orta Avrupa ve Balkan devletleri⁵⁸, Türkiye, ABD, Kanada, Japonya, Rusya Federasyonu dışişleri bakanları; AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı), Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler, NATO, OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı), Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (o sırada 'Alanı') ve bazı yerel inisiyatif temsilcileri tarafından, Almanya'nın eski başkenti Bonn'da atılmıştır.⁵⁹

Uluslararası güvenliğin sağlanması ve korunması, aynı zamanda, bir takım ittifak sistemleri oluşturma veya varolanların içine girmeyi de gerektirebilir. Bu çerçevede, devletlerin, başka devletlerle güvenlik amacıyla işbirliği yapmasının nedenlerinin başında, hepsinde ortaklaşa bir takım amaçların oluşması, fakat devletlerin öz kaynaklarının ve kapasitelerinin bu amaca tek başlarına ulaşmakta yetersiz kalması gelmektedir.⁶⁰ Kaldı ki devletler, öz kaynakları yeterli olsa bile yine de kolektif güvenlik için ittifaklar oluşturmayı tercih edebilmektedirler. Bunun nedeni ise, amaca ulaşmanın olası maliyetlerini azaltmak, meşruiyet sağlamak veya etki alanını genişletmeyi istemek olabilir. Bu türden davranış kalıbı sergileyen devletler, güvenlik meselesine daha ziyade '*transformasyonel*' (dönüşümsel) yaklaşmakta ve kendi güvenliklerini salt silah tabanlı olarak kendine güven (*self-reliant*) mantığını yansıtan ulusal güvenlik stratejileri ile sağlayamayacaklarının bilincine varmaktadırlar. Bu türden yaklaşan devletler, yeni ilişki kalıpları ararlar ve hatta potansiyel rakipleriyle bile işbirliği ve silah kontrolü temeli üzerinde yeni ilişkiler kurmak isterler. Güney Amerika kıtasındaki ülkelerin, genelde bu türden davranışlar göstermekte olduklarını iddia edebiliriz.⁶¹ Dolayısıyla kapsamlı uluslararası

58 Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Romanya, Hırvatistan, Slovenya, Macaristan, Makedonya.

59 İbrahim S. Canbolat, *Savaş ve Barış Arasında Dünya: Korku ve Umut Arasında İnsan*, Alfa-Aktüel Kitabevi, Bursa 2003, s. 91.

60 David Lalman - David Newman, "Alliance and Coalition Diplomacy", s. 306-8'den atıfta bulunan, Ülger, *a.g.m.*, s. 89.

61 Brad Roberts, "1995 and the End of the Post-Cold War Era", *Washington Quarterly*, Cilt: 18, Sayı: 1, Winter 1995, <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/roberts.htm>

görsel

Akademik
Bakış

17

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

güvenlik, dar anlamda ittifak oluşturmayı da içine alacak şekilde, güvenliğin bölgesel ve global düzeyde sağlanmasını öngören bir yaklaşımdır.

Bazı devletlerse, ironik bir şekilde, bölgesel ittifak sistemlerinden mümkün olduğunca uzak kalmayı bilinçlice bir uluslararası güvenlik stratejisi olarak görüp uygulayabilirler. Örneğin Meksika, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde 1960'ların sonuna kadar kıtasal güç ABD ile ilişkilerinde inkârkaçınma (*abnegation*) şeklinde bir uluslararası güvenlik stratejisi takip etmiştir. Tüm Latin Amerika ülkeleri, ABD karşısındaki güçsüzlüklerini kabullenip, onunla işbirliği yapma yolunu tercih ederlerken; Meksika yönetimi ABD'den uzak durmaya çalışmıştır. *David Mares*'e göre, Meksika'yı bu politika doğrultusunda cesaretlendiren unsur, savaş zamanı ittifaklarının akabinde iki ülke arasında bir "çoğulcu güvenlik topluluğu"nun oluşmuş olmasıdır.⁶² Bu çerçevede, iki ülke arası sorunlarda, askerî araçların kullanımı ihtimali neredeyse hiç hesaba katılmamaya başlandı; ABD'den bir saldırı olasılığı ortadan kalktı; iki ülke arasındaki sınır bölgesi silahsızlandırıldı; Meksika genel olarak ABD'ye riayet ederek silahsızlandı ve sınır bölgesinde serbest dolaşım güçlendirildi. Ama her şeye rağmen, Meksika yine de, ABD ile, güvenlik konularında tam anlamıyla bir müttefik olmadı; iki ülke arasındaki güvenlik bazlı işbirliği çok sembolik düzeyde kaldı. Meksika, Amerikalılar arası güvenlik teşekküllerine de çok düşük seviyede katılım sergiledi. Yani Meksika, ABD'den bir anlamda uzak durarak, şiddet potansiyelini ve uluslararası krizleri kıyılarından uzak tutabilmeyi başarmıştır. Bu arada, bütçesinden savunma sektörüne çok az pay ayırmıştır. Sivil güç, askerî gücün daima üzerinde kalmıştır. Ayrıca Meksika, bu politikasının doğal bir sonucu olarak, Latin Amerika'da askerî darbe görmeyen tek ülke olma vasfını sürdürmüştür.⁶³

Devletler, büyük ölçüde güçleri nispetinde bölgeselden evrensel (global) çerçeveye kadar, değişik kademelerde uluslararası güvenlik stratejileri uygulayabilmektedirler. Örneğin, Uzak Doğu bölgesinde, *Katzenstein*'in⁶⁴ tespiti göre, Japonya ve Çin'in taban tabana zıt bölgesel açılımlar içinde oldukları ileri sürülmektedir. Buna göre, Japonya ulusal düzlemde kalarak ekonomik strateji izlerken, güvenlik stratejisi itibarıyla tercihini daha çok Çin faktörüne karşı bölgesel bağlamda yapmakta ve işbirlikçi problem çözümü yöntemlerini harekete geçirmeye gayret etmektedir. Hatta Japonya'nın uluslararası güvenlik stratejisinin Tokyo'dan değil de, Washington'dan yönlendirilen bir "omnidirectional" (çok yönlü) dış politika olduğu eleştirisi sürekli dile getirilmektedir.⁶⁵ Çin ise, tam aksine, *Buzan*'ın da belirttiği gibi, 'outsourcing'e dayalı uluslararası

62 Zikreden, Jorge I. Dominguez - Rafael Fernández de Castro, *The United States and Mexico: Between Partnership and Conflict*, Routledge, New York 2001, s. 39.

63 *a.g.e.*, s. 38-41.

64 Bkn., Peter Katzenstein, "China and Japan in the American Imperium", *Journal of World Economics and Politics*, Sayı: 7, 2006.

65 Michael Green, *Japan's Reluctant Realism: Foreign Policy Challenges in an Era of Uncertain Power*, Palgrave Macmillan, 2. Edition, New York 2003, s. 1.

ekonomi stratejisini ("*Barışçı Yükselme Stratejisi*") tercih etmesine karşın, Uzak Doğu ve Asya-Pasifik meselelerine yönelik olarak daha savunmacı ve tek taraflı ulusal güvenlik stratejisini geliştirmeyi uygun görmektedir.⁶⁶ Çin'in, Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) bağlamında bölgesel işbirlikçi uluslararası güvenlik stratejisi izlediği iddia edilse bile; şu noktaya dikkat edilmelidir: ŞİÖ, esasen Avrasya ve dar anlamda da Orta Asya bölgesine yönelik düşünülmüş bir güvenlik stratejisidir; yani bu anlamda Asya-Pasifiğe yönelik olarak Çin'e tek taraflı operasyon gücü, fırsatı ve kabiliyeti kazandırmak amacıyla kullanılmaya çalışılmaktadır.⁶⁷ Bu noktada yanılığa düşmemek gereklidir. Öte yandan, bu örneklerin tam tersine, ABD ise, bilhassa uluslararası terörizm tehdidi karşısında, global düzlemde uluslararası güvenlik stratejileri izleyebilmektedir. İlginç olan, ABD'nin hem ulusal hem de uluslararası güvenlik stratejilerini global zeminde işletebilmesidir. Ulusal güvenlik stratejileri itibarıyla ABD, Genelkurmay Başkanı Orgeneral *Şhalikashvili* döneminde, 2010 yılına kadar vadelendirdiği güvenlik plânı (*Joint Vision*) çerçevesinde, bilgi ve teknoloji üstünlüğüne dayanarak, global düzlemde bir takım savunmacı ve çatışmacı güvenlik stratejileri belirlemiştir: öldürücü kitle imha silahlarının geliştirilmesi, füze kalkanı projesinin dünya çapında hayata geçirilmesi, denizasırtı askerî varlığın artırılması, istihbarat sistemine daha fazla önem verilmesi vb.⁶⁸

Dünyada Terörizme Karşı Uluslararası Güvenlik Stratejileri

Terörün '*küresel*' sözcüğü ile birlikte anılmaya başlanmasının milâdı, 11 Eylül 2001'de gerçekleşen terörist saldırılardır. ABD'nin uğradığı, hayal gücünü zorlayan bu saldırıya değin, pek çok terör örgütünün sınır aşan eylemlerine karşın, terörün küreselleştiği bir sav ya da gerçeklik olarak pek seslendirilmemiş ve kuramsal hâle getirilmemiştir.⁶⁹ Bu dönüm noktasının ardından, dünyadaki tüm güvenlik algılamaları değişmiş ve devletler de politikalarını bu değişime göre ayarlamaya başlamışlardır.

11 Eylül hadiseleri, *terörizme karşı savaş* bağlamında askerî düzeyi, hukukî düzeyin fevkine yükseltmiştir. Demokrasinin küreselleşmesi çağında, dünya siyaseti dost-düşman eksenine indirgenmiş; risk, güvensizlik, belirsizlik duygularının yaşamın her alanında kendini hissettirmesine şahit olunmuş ve güvenlik adına özgürlükler ve adalet duygularından feragat edilmesini isteyen yeni bir "*küresel risk toplumu*"nun oluşturulma sürecine çok ciddi olarak girilmiştir.⁷⁰

66 Bkn., Barry Buzan, "Sino-Japanese and Sino-US Relations in China's Peaceful Rise", *Journal of World Economics and Politics*, Sayı: 7, 2006.

67 Bkn., Ömer Göksel İşyar, "Rusya ve Çin'in Karşılaştırmalı Avrasya Stratejileri", *Global Strateji*, Yıl: 3, Sayı: 12, Kış 2008, s. 33-4.

68 John M. Shalikashvili, *Joint Vision 2010*, Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Washington D.C. t.y., s. 4, 14, 17.

69 Ercan Çitlioğlu, "Terörizm ve Küreselleşme", *Stratejik Analiz*, Aralık 2007, s. 81.

70 E. Fuat Keyman, "Küreselleşme, Uluslararası İlişkiler ve Hegemonya", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 9, Bahar 2006, s. 8.

Qoş

Akademik
Bakış

19

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

Pek çok ülke uluslararası terörizme karşı politik-askerî yerel seviyede ulusal stratejiler takip etmekteyken; ABD gibi büyük güçler, terörizme karşı politik-askerî koalisyonlar kapsamında uluslararası güvenlik stratejileri izlemeye başlamışlardır. NATO, BM, AGİT ve diğer uluslararası örgütler de terörizme karşı caydırıcılık ve önleyicilik boyutu ön plânda olan ve terörizmin nedenleri ve kökenlerini doğrudan hedef alan uluslararası güvenlik stratejileri takip etmektedirler.

Bu tehdide karşı uluslararası toplumun ilk tepkisi, *anti-terörizm* olmuştur. Öncelikle, her türden terörizme karşı savaşmak ve bunları önlemek için işbirliği ve ittifaklar oluşturmak üzerinde yoğunlaşan yeni bir *global anti-terörizm stratejisi* geliştirilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında, değişik operasyon alanlarında yeni harekât teknikleri ve teknolojileri de geliştirilmeye gayret edilmiştir. Yeni bir yaklaşım gerekli görülmüş ve bilhassa NATO bu konuda büyük ölçüde esnekliğe kavuşturulmaya çalışılmıştır. Hızla değişim geçiren uluslararası güvenlik çevresine ve global terörist tehlikelere karşı ittifak sisteminin adaptasyon olanakları artırılmıştır. Avro-Atlantik topluluğu genişletilmiş, pratikte yenilikçi hâle getirilmiş ve güçlendirilmiştir.

Anti-terörizm, kabaca terörizme karşı her türden caydırıcı önlemler, eylemler, kavramı, stratejiyi, doktrini, prensibi, taktiği, prosedürü vs. kapsamaktadır. Anti-terörizmin araçları: terörizmin önlenmesini, onunla savaşılmasını, izole edilmesini veya yatıştırılmasını sağlayan önlemler; etkili materyaller; mâlî ve insanî kaynaklar; uzmanlaşmış ajan ve kurumlar; uygun yasama faaliyet ve süreçleri; silahlı kuvvetler; askerî güç ve yetenek unsurlarıdır.⁷¹ Anti-terörizm kapsamında terörizme karşı alınan özel veya kolektif savunmacı önlemler, terörist saldırılar meydana gelmeden önce yürürlüğe sokulurlar. Genelde de insanların ve altyapının zarar görebilirliğini/vurulabilirliğini azaltmak için kullanılırlar. Bu kapsamda devletler, risk değerlendirmeleri yaparlar, yüksek güvenlik önlemleri almaya gayret ederler ve böylelikle kendilerini korumaya ve savunmaya çalışırlar.⁷²

Devletler, anti-terörizm yanında, *karşı-terörizm (counter-terrorism)* faaliyetlerine de girişmişlerdir. Bu kavram, teröristleri ve onları destekleyen şebekeleri yok etmek için insanların ve kaynakların kullanımı yoluyla, teröre karşı fazlasıyla aktif, saldırgan ve agresif çabaları içermektedir. Dolayısıyla karşı-terörizm, anti-terörizm gibi tepkisel ve savunmacı bir yaklaşım değildir. Karşı-terörizm kapsamında, çok çeşitli taktiksel seçenekleri görmek olasıdır. Öncelikle belirtmek gerekir ki; önleyicilik, uzlaşma, durdurma, izolasyon, dik-kate almama gibi seçenekler burada yetersiz kalacaklardır. Karşı-terörizm, bir

71 Anti terörizmin araçlarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkn., Nicholas Abbey, "Preventing Terrorism: Towards a New Approach", 9 November 2001, <http://www.afghan-network.net/911/terrorism.html>

72 United Nations Office on Drugs and Crime, *Legislative Guide to the Universal Anti-Terrorism Conventions and Protocols*, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna International Centre, Austria 2004, s. 6-10.

anlamda, önleyici ve caydırıcı araçlarla engellenemeyen terörist faaliyetleri kökten çözümlenememesine sahiptir. Bu çerçevede, teröristleri ele geçirmek veya yok etmek, ellerindeki rehaneleri kurtarmak, terörist saldırılar durumunda ülkedeki hukuk düzenini yeniden tesis etmek amacıyla bazı aktif ve hatta agresif faaliyetler akla gelmektedir. Yani, karşı-terörizm, terörist faaliyetlere bir cevaptır.⁷³ Örneğin ABD, Nisan 1986'da *La Belle* eğlence merkezine düzenlenen terörist saldırıdan hemen sonra Libya'ya tartışmalı 'terörizme karşı meşrû müdafaa hakkı' çerçevesinde saldırı düzenlemiştir. Aynı şekilde, *Usame bin Ladin* önderliğindeki El-Kaide, 7 Ağustos 1998'de Afrika'daki iki Amerikan Büyükelçiliğine bombalı saldırılar düzenledikten sonra, ABD Sudan ve Afganistan'a operasyonlar tertiplemiştir.⁷⁴ Bu yöntem, hükümetlerin meşrû eylem ve faaliyetlerini kapsadığı gibi, askerî yapıların ve diğer güvenlik kurumlarının terörist tehlikelere karşı aldıkları özel önlemleri de içermektedir.

11 Eylül terörist saldırılarından sonra ABD'li yetkililer, terörist eylemleri değerlendirirken⁷⁵ çok dikkatlice şu 5 temel kriter üzerinde durmaya başlamışlardır: teröristin kimliğinin nispeten hızlı ve net bir şekilde tespit edilmesi; hükümet adına çalışan Amerikan vatandaşlarının hedeflenip hedeflenmemiş olduğu; meydana gelen hadiselerin *fait accompli* niteliği göstermesi; kullanılan çirkin anti-Amerikancı sloganlar; teröristin politik ve askerî yollarla zarara uğratılabilirlik ihtimalinin derecesi.⁷⁶ Buna karşın İsrail ise, model niteliğinde, terörizme karşı uygulanabilecek 2 temel değerlendirme yaklaşımının var olabileceğini kabul etmektedir: *savaş modeli* ve *adalet modeli*. Birincisi, terörizmi savaş olarak görüp, problemi çözmek için askerî gücü harekete geçirirken; ikincisi, terörizmi bir suç eylemi olarak görüp, meselenin çözümü için öncelikle polisiye güçlerini harekete geçirir; dolayısıyla bu polis eylemleri, doğal olarak, modern demokratik devletlerin yargısal çerçevesi içinde sınırlandırılmaktadır.⁷⁷ İsrail'in bu ayrımı, *Lawrence Freedman*'in teröre karşı geliştirmiş olduğu; polisiye yöntem ve şiddet içermeyen müeyyideler yaklaşımı ile askerî yaklaşım arasındaki ayrımı hatırlatmaktadır.⁷⁸

73 Robert Ortung, "Introduction: Comparing National Counter-Terrorism Strategies", R.W. Ortung - A. Makarychev, der., *National Counter-Terrorism Strategies: Legal, Institutional, and Public Policy Dimensions in the US, UK, France, Turkey and Russia*, (NATO Security Through Science Series, E: Human and Societal Dynamics, Cilt 14), IOS Press, The Netherlands 2006, s. 1-12.

74 Michael Byers, *Soykırımdan Sonkırma Savaş Hukuku*, (çev. Hasret Dikici Bilgin), Detay Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 84-86.

75 Amerikalı ve kısmen de Avrupalı akademisyenler, ağırlıklı olarak "İslâmî terörizm" kavramını kullanmaktadırlar. Bkn., Necati Alkan, *Söz Bitmeden Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara 2007, s. 122.

76 Ion-Aurel Stanciu, "Legitimacy of the Fight Against International Terrorism" *Romanian Military Thinking*, 3/2007, p. 152; ayrıca bkn., Nasuh Uslu, "ABD'nin Temel Tehdit Kaynağını Kurutma ve Hegemonya Kurma Adına Orta Doğu'ya Yönelmesi", *Doğu-Batı Dergisi*, Sayı: 42, 2007, s. 127-153.

77 Stanciu, *a.g.m.*, s. 152-3.

78 Bkn., zikreden, İdris Bal, "Terörizm, Liberal Devlet ve Uluslararası İşbirliği", İdris Bal, der., *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara Global Araştırmalar Merkezi Yayınları, Lalezar Kitabevi, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 2006, s. 891.

ABD'nin Uluslararası Terörizme Karşı Başlıca Güvenlik Stratejileri

ABD, 11 Eylül 2001 tarihindeki terörist saldırılarından sonra, terörizme karşı global bir uluslararası güvenlik stratejisi belirlemeye çalışmıştır. ABD için temel tehdit kaynağı bundan böyle, terörizm olmuştur. Dünyada da terörizmin yeni uluslararası ortak tehdit olarak algılanması için uğraş vermiştir.

Washington yönetimi terörizm çerçevesine; organize suç örgütlerinin, kaçakçılığın, yasadışı göçlerin dahil edilmesini, dolayısıyla bunların tümünün birden terörist olarak algılanmasını istemektedir. Bu yeni tehdit kaynağı, eski tip tehditlerin aksine statik değildir; bilâkis çok dinamik bir yapıya sahiptir. Tamamen belirsizliklerden kaynaklanan bu yeni tehdit unsuru, değişik yollardan ölümcül silahlara ulaşabilmekte veya silah üretimi için gerekli olan bilgi, donanım, araç-gereç ve malzemeleri kolayca edinebilmektedir.⁷⁹ Dolayısıyla bu yeni tehdidin en önemli boyutu belirsizlik arzemesidir. Burada dikkat çeken nokta; terörist grupların ellerindeki silahları hangi koşullarda ve hangi gerekçelerle kullanacağına dair belirsizlik ve bunun yanında, silahların kullanılmasının engellenmesi için düşmanla ne kadar bir pazarlık payının olduğunun bilinmemesinden kaynaklanan muğlaklıktır. Üstelik bu tehdidin kaynaklandığı yeri (*lokasyon*) tespit etmek de çok güç bir iştir. Bunun ne zaman, nerede ve nasıl ortaya çıkacağı belli değildir. Dolayısıyla yeni tehdide ilişkin net ve ortak bir resmî uluslararası tanım yapılamamaktadır. Halbuki, bu tehditlere karşı belirli bir uluslararası güvenlik stratejisi geliştirebilmek için, yukarıda belirtilen hususlara ilişkin net cevaplar verilmesi ve bu konularda konsensusa ulaşılması gereklidir. Ancak, ABD ve NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) çerçevesindeki müttefikleri, şu ana dek, sözü edilen tehditle ilgili, 'terör nedir', 'terörist kimdir' veya 'terörizm nedir' gibi sorulara net ortaklaşa tanımlar getirememişlerdir. Dolayısıyla teröre karşı gerçekleştirilmesi gereken ortak mücadelede hâlihazırdaki durum, öncelikle tanım eksikliğidir. Bu durum ise, müttefiklerin terörizme karşı belirlemiş oldukları uluslararası güvenlik stratejilerini zaafa sürüklemektedir. Teröristler ise, müttefikler arasındaki bu anlaşmazlıklardan yararlanabilmektedirler.

Terörizme veya herhangi bir başka tehlikeye karşı başarılı bir uluslararası strateji izlenebilmesi için: tehdidin kimliğinin, coğrafi konumunun ve eylem stratejisinin önceden bilinmesi gereklidir. ABD bu tespit meselesinde, dünyaya liderlik yapmak istemekte ve herkesin olaylara terörizmin en büyük mağduru olarak kendisinin gözlüğünden bakmasını istemektedir. ABD için terörist, İslamî radikalizmdir.⁸⁰ Bunun lokasyonu, yani türeyip desteklendiği yer ise, esasen Orta Doğu olarak belirlenmiştir.⁸¹ Orta Doğu ülkeleri, yaşadıkları

79 Konuyla ilgili olarak bkn., Graham Allison, *Nükleer Terörizm: Önlenebilir Nihai Felaket*, (çev. O. Güneş Ayas), Salyangoz Yayınları, İstanbul 2006, s. 27-125.

80 Alkan, *a.g.e.*, s. 122.

81 Nitekim, ABD Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Karşı-terör Koordinasyon Bürosu'nun, Amerikan Göç ve Vatandaşlık Yasası uyarınca hazırlayıp, 2008 yılı için güncellenmiş olduğu dış terör

demokrasi açığı ve sosyo-ekonomik sorunlardan ileri gelen⁸² ve çağdaş ülkeleri tehdit eden terörizme, yasadışı suç örgütlerine ve kaçakçılara ev sahipliği yapmaktadır. Bu çerçevede Washington yönetimi, geliştirdiği *Büyük Ortadoğu Projesi* (BOP)⁸³ kapsamında bölgeler üstü bir uluslararası güvenlik stratejisi formüle etmeye çalışmıştır.

ABD'nin öncelikli amacı, ekonomik ve siyasi gücü, askerî güçle destekleyerek dünyada istikrarı sağlamaktır. Ancak bu amacını tek başına değil, özgürlük ve insan hakları yanlısı diğer devletlerle (müttefikleriyle) birlikte gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.⁸⁴ ABD, geliştirmeye çalıştığı uluslararası güvenlik stratejisinde kendisine yardımcı olacak müttefiklerinde olması gereken temel özellikleri şöyle belirlemiştir: demokrasiye inanan, global ekonomiye entegre olmuş, terörizme karşı mücadele veren, serbest piyasa ekonomisini benimseyip uygulayan ülkeler. Ayrıca ABD, müttefiklerine hayatî bir soru da yöneltmiştir: "Bizimle misiniz, yoksa onlarla mı?" 'Onlar' dan kastedilen, haydut devletler⁸⁵ (*rogue states*)dir. Bu durumda, 'biz', uluslararası güvenlik stratejisini izleyecek olan tarafları; 'onlar' ise, bu stratejinin hedefi olacak olanları işaret etmektedir.

ABD'nin Eylül 2002'de kabul edilen Ulusal Güvenlik Stratejisi, haydut devletlerin belli başlı özelliklerini şöyle belirtmektedir: uluslararası hukuka riayet etmeyen, yasadışı yollardan kitle imha silahları elde etmeye çalışan, yasadışı yollardan gelir elde etmeye çalışan ve topraklarında teröristleri barındıran ülkeler.⁸⁶ Peki, İsrail ve ABD'nin her aksiyonunun ne kadar uluslararası hukuka uygun olduğu sorgulanacak olursa, bu tanımın ne anlamı kalmaktadır? İsrail'in Filistin ve Lübnan'da, ABD'nin ise Irak'taki eylem ve operasyonlarının uluslararası hukuka uyan ne yönü bulunmaktadır? Bu noktada ABD'nin tek savunusu, *Genel Kamu Yararını* gözetmek, *meşrû müdafaa*da bulunmak veya *insanî müdahale* yaptığını iddia etmekten ileri gidememektedir. Ama

örgütleri listesindeki toplam 44 örgüte şöyle kabaca bir bakıldığında görülür ki; bunların 30 tanesi Büyük Ortadoğu'da faaliyet gösteren İslamî nitelikteki örgütlerdir. "ABD Terör Örgütleri Listesini Açıkladı", *Milliyet*, 10 Nisan 2008.

82 Bkn., Füsün Türkmen, "ABD'nin Dış Politikası: Devamlılık ve Değişim", *Doğu-Batı Dergisi*, Sayı: 42, 2007, s. 157-180.

83 ABD açısından bu projenin ekonomik Pazar bağlantısı konusunda kapsamlı ve çarpıcı değerlendirmeler için, bkn., Mahir Kaynak - Emin Gürses, *Büyük Ortadoğu Projesi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2007, s. 13-14.

84 ABD'nin 17 Eylül 2002 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde bkn., President of the United States, *The National Security Strategy of the United States of America*, Washington D.C. September 2002, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2002/nss.pdf>, s. 1.

85 ABD Dışişleri Bakanlığı 2003 yılından itibaren Teröre Destek Veren Ülkeler Listesi çerçevesinde, haydut devletleri ifşa etmeye çalışmaktadır. Bu listede en aktifi İran olmak suretiyle, Küba, Irak, Libya, Kuzey Kore, Suriye ve Sudan'ın adları geçmiştir. Irak Operasyonu sonrasında ise, hâliyle Irak listeden çıkarılmıştır. Nükleer programından vazgeçmesi ve ABD ile işbirliğine yanaşmasından sonra Libya da 2004 yılında sözü edilen listeden çıkarılmıştır.

86 Ayrıca bkn., Patrick J. Buchanan, *Day of Reckoning: How Hubris, Ideology, and Greed are Tearing America Apart?*, Macmillan, London 2007, s. 45.

Gazi

Akademik
Bakış

23

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

bütün bunlar, tabii ki uluslararası hukuka aykırı davranmayı hoş gösterecek gerekçeler değildir.

Terörle mücadele bağlamında Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi (Eylül 2002), ana tehdit kaynağı olarak, 3 boyutlu bir terörizm tanımını getirmiştir. Buna göre terörizm, siyasal amaçlı, önceden tasarlanmış ve masumları hedef alan şiddet eylemleridir.⁸⁷ Terörizm, radikalizm ile teknolojinin bulunduğu noktada ABD için tehdit olarak ortaya çıkmaktadır.⁸⁸ Belgede eski ve yeni tehdit arasında mukayeseye de gidilmiştir. Teröristler ve haydut devletlerin yarattığı tehditler, 20. yy.daki tehditlerle karşılaştırılmış; uluslararası sistemde 11 Eylül'den sonra saldırının şekil ve derecesinin bâriz olarak değişmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁸⁹ Soğuk Savaş döneminde, ABD ve Batı ittifak sistemi için, Sovyetler Birliği'nin kıtalararası SS-20 gibi füzeleriyle doğrudan veya NATO'nun güney kanadına yaklaşık 5.000 tankla yapabileceği konvansiyonel saldırıları öngören en şiddetli çatışma senaryoları sözkonusuydu. Dolayısıyla, Sovyetler Birliği'nin hür dünyaya yönelttiği topyekün bir imha tehdidi mevcuttu. Bu, korkunç bir tehditti. Fakat 11 Eylülle birlikte her şey bir anda değişti. 11 Eylül sonrasında terörizmin arzettiği tehdit, şüphesiz şiddet bakımından bir öncekiyle mukayese edilebilir durumda değildir. Ama bu yeni tehdit daha karmaşık ve doğal olarak da çok tehlikelidir. Üstelik artık, kitle imha silahlarına sadece büyük devletler de sahip olmamaktadırlar. Yani ortada Sovyetler Birliği gibi somut bir düşman olmasa da, en az onunki kadar etkili bir tehdit vardır. Sovyet tehlikesi sona ermiş ama bir bakıma ruhu terörizme geçmiştir (*vade retro Satanas*). Yeni terörizm tehdidi, bir öncekine göre daha düşük yoğunluklu çatışma (*low intensity conflict*), psikolojik savaş ve dördüncü nesil savaş⁹⁰ strateji ve taktiklerini kullanmaktadır.⁹¹ O hâlde, bu durum karşısında da, tıpkı Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi, müttefikler topyekün mobilizasyona devam ederek terörizme karşı uluslararası güvenlik stratejilerini desteklemeliydiler.

Teröristler, dördüncü nesil savaş taktikleri çerçevesinde, gerektiğinde teknolojinin bahşettiği olanaklardan da yararlanarak, asimetrik gerilla yöntemleri kullanıp, hasımlarına genelde 'onlara zarar vererek, hedeflerine

87 *The National Security Strategy of the United States of America, a.g.r.*, 2002, s. 5.

88 The Watson Institute for International Studies, *Global Security Matrix: Definitions*, <http://www.watsoninstitute.org/globalsecuritymatrix/definitions.html>

89 *The National Security Strategy of the United States of America, a.g.r.*, 2002, s. 13.

90 Bilindiği gibi; Napolyon dönemi Fransası'nda uygulanan **birinci nesil savaş tekniği**, insan gücünün kitle hâlinde kullanılması esasına dayanmaktaydı. Birinci Dünya Savaşı döneminde ateş gücü yüksek silahlara dayalı mevzî savaşları görüntüsünde olan **ikinci nesil savaşlar**, esasen genel imhadan ziyade düşmanı yıpratmaya yönelik pozisyon savaşlarıdır. **Üçüncü nesil savaşlarda** ise, teknolojik imkânların etkisiyle hava gücünün gelişimi sonucunda sürekli hücumlarla düşmanın topyekün imhasının hedeflendiği manevra ve taktik savaşları özelliği dikkat çekmektedir.

91 Thomas X. Hammes, *The Sling and the Stone: On War in the 21st Century*, Zenith Imprint, St.Paul, Minnesota 2004, s. 207-8.

ulaşmalarının mümkün olmayacağı ya da hedeflerine ulaşmalarının oldukça pahalıya mâl olacağı' mesajını vermeye çalışmaktadırlar. Düşük yoğunluklu savaş kategorisine giren dördüncü nesil savaşlar, psikolojik savaş taktikleriyle eşzamanlı uygulanan direniş savaşlarıdır. Bu muharebe şeklinin temel esasları şu şekilde belirtilebilir: mücadelenin alana ve zamana yayılması, küçük gruplar tarafından gerçekleştirilmesi, hasmın beklemediği yöntemlerin uygulanması, beklemediği zamanda beklemediği yerden indirilen darbelerle hasmın iradesinin kırılması vs. Örneğin, 2006 yılında İsrail, düzenlediği Lübnan operasyonunda Hizbullah'tan bu şekilde bir yanıt almış ve örgüt, uzun süreli yıpratma ve direniş savaşı esasına sadık kalarak, İsrail ordusunu yıldırılmıştır. Toplam 34 gün süren çatışmaların sonucunda, Hizbullah, asimetrik yöntemler kullanarak, daha ziyade kısa süreli konvansiyonel imha manevraları üzerine kurulu İsrail ordusu karşısında başarı kazanmıştır.

Peki müttefikler bu tehdide ve kullandığı yöntemlere nasıl cevap vermeliydiler? Kısaca, tehdit kaynağından gelen taktik ve yöntemlerle diyebiliriz. Bunların başında da, Acil Tepki (*Reaction*) Güçleri veya Acil Karşılık (*Retaliation*) Güçleri gibi isimlerle de anılan *Acil Müdahale Güçleri* (AMG)'nin kurulması gelmektedir. Bunların genel özellikleri arasında; ortalama 48 saat içinde harekâta başlamaları, 5.000 km. gibi bir orta menzilde görev yapabilmeleri, bu harekât menzilleri dahilinde 6 ay ilâ 1 yıl kalabilme kabiliyeti göstermeleri sayılabilir.⁹² ABD'den sonra, NATO ve AB de bu tip askerî örgütlenmelere gitmişlerdir.

Dahası, müttefikler tehdit olgusunun algılanması konusunda da hemfikir olmak suretiyle, ortak düşmanlarını '*terörizm*' olarak görme konusunda zamanla daha ileri aşamalar kaydetmişlerdir. Böyle olmasına rağmen, müttefikler arasında ortak bir terör örgütleri listesi ve terörizme destek veren ülkeler listesi hazırlanması hususundaki ciddi boşluklar ile ilgili olarak hızlı adımlar atılamamıştır. Bu sürecin nasıl işlemiş olduğuna da kısaca bakmakta yarar olacaktır. Şöyle ki; 11 Eylül saldırıları, doğal olarak ABD'de şok etkisi yaratmış ve bu saldırılar kendisine yönelik açık bir '*savaş ilânı*' olarak algılanmıştır.⁹³ Washington yönetimi, teröristler ve onları barındıranlar arasında fark gözetmeyeceğini de açıkça deklere etmiştir. 12 Eylül 2001 tarihinde Brüksel'de olağanüstü toplanan NATO Daimi Konseyi, 5. Md.'nin işletilmesi isteğini ele almıştır. Bu yönde alınan olumlu kararın ardından, ABD, NATO Kurucu Antlaşması'nın 5. Md.'sini harekete geçirmiş ve uğradığı saldırılara cevap vermek amacıyla Afganistan'a *Devam Eden Barış-Sonsuz Adalet* (*Enduring Freedom-Infinite Justice*) adındaki operasyonu başlatmıştır. Dolayısıyla, tarihinde ilk kez NATO-5. Md., terörizme karşı kullanılmıştır. Artık bundan böyle,

92 William T. Johnson, *NATO Strategy in the 1990s: Reaping the Peace Dividend or the Whirlwind?*, Diane Publishing, Darby, Philadelphia 1995, s. 16-7.

93 The Watson Institute for International Studies, <http://www.watsoninstitute.org/globalsecuritymatrix/definitions.html>

Gazi

Akademik
Bakış

25

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

Avrupa veya Kuzey Amerika'da tertiplenecek terörist saldırılar da örgütün tüm üyelerine yapılmış olarak addedilecekti. Dolayısıyla Avrupa ve ABD'nin uluslararası güvenlik stratejilerinin kalbinde, karşılıklı olarak birbirleriyle ittifak ilişkilerini sürdürmek esası korunmuştur.⁹⁴ Nitekim sözü edilen madde, saldırıya uğrayan taraf ve taraflara, askerî güç de dahil olmak üzere ya tek başına ya da diğer müttefikler ile birlikte hareket ederek yardımcı olmak mükellefiyetini getirmektedir. Yani kısacası, bu saldırılar o dönemde NATO üyesi olan 19 ülkeye yapılmış olarak kabul edilmiştir. Yıllarca PKK terörüyle mücadele eden Türkiye, müttefiklerine, başta da ABD'ye böyle bir adımı attırmak isterken, bunun kendiliğinden olması hoşnutluk verici olmuştur.

Bunun yanında, ABD, saldırının sorumlularını bulmak için, dünya çapında kurulu tüm dinleme istasyonlarını kullanmış ve tüm istihbarat örgütlerini harekete geçirmiştir. Sıradan insanlar dahî artan bir şüphelik içinde gözetlenmişlerdir. ABD'li yetkililer, 25 yıl önce konulan, 'CIA ajanları tarafından, yabancı ülke liderlerine suikast yapılmasına dair yasağı' da ortadan kaldırmayı gündeme getirmişler, istihbarat birimlerine bir takım geniş yetkiler verilmesini hedeflemişlerdir.⁹⁵

Terörizmin belirsizliklerle dolu eylem plânları karşısında, ABD ve müttefikleri, kendilerini koruyabilmek adına yeni bir güvenlik felsefesi de geliştirmişlerdir. Bush Doktrini'nin özünü oluşturan bu felsefe, kısaca *'preemption'* (önalıcılık) kavramına dayandırılmıştır. Buna göre; ülkeler düşmanın fiilen saldırmadığı durumlarda bile; eğer istihbarat birimlerinin topladıkları güvenilir bilgiler, düşmanın bir saldırı hazırlığı içinde bulunduğu yönündeyse, önalıcı girişimler ve önleyici müdahalelerde bulunabilirler. Bush Doktrini, bu sürecin teoride aşamalı olarak yürütülmesini öngörmüştür: İlk aşama ikna yoluyla vazgeçirmeye çalışmak (*dissuasion*); ikinci aşama inkâr yoluyla caydırma⁹⁶ (*deterrence by denial*); Üçüncü aşama ise önalıcı müdahale (*preemption*)dir.⁹⁷ ABD bu stratejide ekonomik-diplomatik-askerî araç ayırımına gitmemiş ve daha ziyade fiziksel güç (*hard power*) araçlarını devreye sokmayı plânlamıştır. Dolayısıyla terörizme karşı bir savaş (*önleyici savaş-preventive war*) başlatılmıştır. ABD, sözü edilen stratejiye göre, düşman daha eylemde bulunmadan önce, onu tespit ederek bertaraf edecektir. Meşrû müdafaa alanının genişletilmesi

94 Bu konuyla ilgili olarak bkn., "The 2000 Campaign: The Democratic Running Mate; Lieberman Homes In on Bush's Foreign Policy", *New York Times*, 4 November 2000.

95 Arnold Schuchter, *Regime Change: National Security in the Age of Terrorism*, iUniverse, Bloomington 2004, s. 56.

96 Yani bu aşamada ABD, düşmana psikolojik propaganda yapmaya çalışacak; onlara, ne yaparsa yapsınlar ABD'ye zarar veremeyecekleri anlatılacaktır. Bu da teröristlerin sıkça uyguladığı psikolojik savaş taktiklerinden biridir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkn., Peter Barth, "Abschreckung", Ekkehard Lippert ve Günther Wachtler, der., *Frieden: Ein Handwörterbuch*, Westdeutscher Verlag, GmbH, Opladen 1988, s. 33.

97 David S. Yost, "Debating Security Strategies", *NATO Review*, Winter 2003, <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue4/english/art4.html>

esasına dayanan bu strateji çerçevesinde, ABD, doğrudan saldırı düzenlemeyi plânlayanları ve bu gibi teşebbüslere dolaylı destek veren ülke, kişi veya kuruluşları hedefleyecektir. Böylelikle, daima düşmandan bir adım ileride bulunmuş olacaktır.

Kısa süre içinde başta NATO ve AB olmak üzere bazı uluslararası örgütler de, bu felsefeye uygun stratejiler geliştirmişlerdir. Örneğin NATO, bu tür stratejileri izleyebilmek için gereken daha geniş bir etki coğrafyası tanımlamaya çalışmış ve fiili operasyon alanının dışında (*out of area*) faaliyet göstermesine imkân sağlayacak girişimlerde bulunmuştur. NATO çerçevesinde, 21-22 Kasım 2002'deki Prag Zirvesi'nde, alan dışılık ve önleyici savaş stratejisi kabul görmüştür.⁹⁸ NATO ve bu kapsamda bulunan müttefik ülkeler, kendi aralarında herhangi bir konuda konsensusa ulaşmakta zorluk çekmelerinin önüne geçebilmek için, gönüllüler koalisyonu (*coalition of willing*) gibi uygulamalara da sıcak bakmaya başlamışlardır.⁹⁹ Bu şekilde, ulusal egemenlik yetkilerini yansıtan örgütlerde, oybirliği ve veto engelleri aşılmaya çalışılmıştır. Bunun sonucu olarak ise, pozitif uluslararası hukuk normları zaman zaman çiğnenebilmiş ve hatta güçlü devletler (başta ABD) uluslararası kuruluşları bile devre dışı bırakmaya başlamışlardır.

Her şeye rağmen, ABD terörle dünya çapında mücadele edebilmek¹⁰⁰ için müttefikleriyle uluslararası işbirliği yapmaya azamî özen göstermeye çalışmaktadır. Zira ABD, dünyadaki her yere merkezden hızlı önleyici müdahaleler yapamayacağını farkındadır. Hız ve aciliyet, teröre karşı kesin çözüm alabilmek için çok önemli faktörlerdir. Bunun için ABD, dünyanın her tarafında müttefikler edinmek, bunlarla ikili anlaşmalar imzalayarak bu ülkelerde üsler ya da hava-kara geçiş koridorları elde etmek durumundadır. Ayrıca gerektiğinde de, bahsi geçen bu üslerden yararlanarak bazı önleyici müdahalelerde bulunmak hakkına da kavuşmak mecburiyetindedir. ABD, birçok ülkeyle yaptığı ikili anlaşmalar neticesinde, yasadışı göçlerle ilgili önlemler almaya, yolcuların kimlik bilgi transferlerine dair sözleşmeler akdetmeye çalışmakta; ayrıca

98 Bkn., *Prague Summit Declaration*, 21 November 2002, <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-127e.htm>

99 Robert J. Pauly - Tom Lansford, *Strategic Preemption: US Foreign Policy and the Second Iraq War*, Ashgate Publishing, Ltd., Burlington, Vermont 2004, s. 83.

100 Dünyanın her yerinde bilhassa İslamî terörizme karşı mücadele eden devletler, askerî, ekonomik ve manevî olarak ABD'den destek görebiliyorlar. Afrika Kıtasına düzenlenebilecek olası terörist saldırılara karşı Basra Körfezi, Cibuti ve Somali'ye ABD savaş gemileri yanında, özel komando birlikleri gönderilmiştir. Filipinler'de bir İslam devleti kurma ideali olan Abu Sayyaf örgütüne yönelik Amerikan destekli askerî operasyonlar başlatılmıştır. Hindistan ve Özbekistan, ABD'nin de desteğini alarak "İslamî teröristlere" karşı mücadeleyi yoğunlaştırmışlardır. Pakistan-Afganistan bağlantısı, bölgeyi kontrol etmek amacıyla sürekli kullanılmaktadır. ABD, 2001'den itibaren Doğu Türkistan meselesine yönelik olarak da açıkça Çin'i desteklemeye başlamıştır. ABD ayrıca, PKK konusunda Kuzey Irak'ta Türkiye'ye istihbarat desteği verdiği gibi, Latin Amerika'da daha da ileri giderek, Kolombiya'da hükümete karşı mücadele eden FARC (Kolombiya Birleşik Devrimci Kuvvetleri) gerillalarına karşı askerî operasyon başlatmıştır.

Qası

Akademik
Bakış

27

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

suçluların iadesi konusunda birçok anlaşmaları hayata geçirmektedir. ABD yönetimi, 2001 yılında ABM (Anti Balistik Füzeler) Antlaşması'ndan çıktıktan sonra, bir takım ülkelerde füze savunma sistemi bağlamında anlaşmalar da akdetmenin yollarını aramaktadır.

Öte yandan, ABD 16 Mart 2006 tarihinde yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi'ni açıklamıştır. Bu belgede, global barışın istikrarlı bir piyasa ekonomisi vasıtasıyla gerçekleşeceği, vurgulu bir üslupla dile getirilmiştir. Adı geçen strateji belgesinde, terörizm hedefi önemini korurken, demokrasi ve insan haklarının dünya çapında geliştirilmesinin gerekliliğine ayrıca vurgu yapılmıştır. Bu strateji belgesinde, bilhassa İran'ın kitle imha silahları geliştirme yönündeki çabaları temel bir tehdit olarak görülmüş; Çin de Amerikan çıkarlarına uzun vadeli bir tehdit olarak tanımlanmıştır. ABD'nin terörle mücadele sürecinin iki temel hedefi olarak silahlar ve ideolojilerin gösterildiği güvenlik belgesinde, terörün yenilgiye uğratılabilmesinin ancak uzun vadeli bir strateji vasıtasıyla ve eski kalıpların yıkılması yoluyla mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Yeni güvenlik stratejisi, idealist hedeflere realist araçlarla ulaşmaya çalışır bir izlenim içindedir. Bunun yanında, uluslararası işbirliğini ve demokratik tedbirleri bir öncekine nazaran sanki biraz daha ön plâna çıkarır bir tonlamaya sahiptir.

Uluslararası Terörizme Karşı AB'den Gelen Tepkiler: Bir Uluslararası Güvenlik Stratejisi Arayışı

21 Eylül 2001 tarihinde, AB de Brüksel'de AB üyesi ülkelerin dışişleri bakanları, NATO Genel Sekreteri, AB Komisyonu Başkanı ve AB'nin Dış Politika Temsilcisinin katılımıyla olağanüstü toplanmıştır. Toplantının sonucunda, terörle mücadelede bir dizi tedbirleri içeren bir Eylem Plânı'nın hazırlanması kararı çıkmıştır. AB Konseyi'nin kabul ettiği bu karara göre, terörizmin ortaya çıktığı bölge ve ülkelerle derinlemesine bir politik diyalogun geliştirilmesi ve tüm ülkelerin adil bir dünya güvenlik-refah-kalkınma sistemine entegre edilmesine çalışılması amaçlanmıştır. Ayrıca ortak bir terörizm tanımı yapılmış ve AB-Terörist Örgütler Listesi hazırlanmıştır. Bu çerçevede AB için terör örgütü; en az 2 kişiden oluşan, belli bir yapısı olan, terörist saldırılar gerçekleştirmek üzere birlikte hareket eden örgütler şeklinde târif edilmiştir.¹⁰¹ AB'ye göre, terör eylemi ise; bir ülkenin siyasî, ekonomik ve sosyal yapısını değiştirmek amacıyla, cinayetten kamu mallarına zarar vermeye kadar gerçekleştirilen çeşitli eylemler olarak tanımlanmıştır.¹⁰² AB bu kapsamda teröre karşı; bir AB ülkesinin terörist ilân ettiği bir kişinin tüm AB ülkeleri tarafından da terörist ilân edilmesi, EUROPOL (Avrupa Polis Teşkilatı)'ün Amerikan FBI (Federal Haberalma Dairesi)'yine benzer yetkilerle donatılması, Avrupa Ortak Tutukla-

101 "Statewatch Comparative Analysis of the US, UK, UN and EU "terrorist lists"
<http://www.statewatch.org/terrorlists/listsbground.html>

102 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkn., *EC Official Journal*, L 344, 28 December 2001; Sezgin Kaya, "Küresel Terörizmle Mücadelede Alternatif Rejim Modelleri", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 5, Yıl: 3, Temmuz 2005, s. 15-33.

ma Sistemi'nin kurulması, suçluların iadesi prosedürü ile ilgili yeni düzenlemeler yapılması, terör suçlarına verilecek cezaların artırılması gibi değişiklik önlemler almayı kararlaştırmıştır. Öte yandan, AB teröre karşı uluslararası yasal araçlar geliştirmeyi hedeflemiştir. Bu bağlamda, BM ve OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) çerçevesinde, teröre karşı mevcut uluslararası sözleşmelerin harekete geçirilmesine çalışmış ve BM kapsamında teröre karşı bir çerçeve sözleşmenin oluşturulması hususunda Hindistan'ın sunmuş olduğu teklifi desteklemiştir. AB, Aralık 2001 zirvesinde, Terörle Mücadele Çerçeve Sözleşmesi ile Tutuklama Emri ve Teslim Olma Yönergesi'ni kabul etmiştir.

AB, bu aşamada 2002 yılından itibaren, düzenli aralıklarla terörist örgüt listeleri hazırlamaya da başlamıştır. Ancak ilk etapta beklenen adımları atamamıştır. Örneğin, bu listelerde Türkiye'de faaliyet gösteren terör örgütleriyle ilgili ciddi eksiklikler görülmüştür. İlk listede bunlardan sadece birkaçı (Pkk¹⁰³, Dhkp/c¹⁰⁴) yer almıştır. AB, 22 Aralık 2003 tarihinde Güncellenmiş Terör Örgütleri Listesi'ni ilân etmiştir. Bu yeni listede, Türkiye'de faaliyet gösteren ve İstanbul'da uluslararası kurum ve kuruluşları hedef alan bombalı eylemleri düzenleyen İbda/c¹⁰⁵ de yer almıştır. Ancak bu listede, yeni adlarıyla Kadek ve Kongra/Gel'in bulunmadığı dikkat çekmiştir. 11 Mart 2004'te gerçekleşen Madrid terör saldırılarından sonra, AB 2 Nisan 2004'te hazırladığı yeni terör listesine, Pkk'nın uzantıları olan Kadek ve Kongra/Gel'i de dahil etmiş; ancak, bu sefer de listede Türk Hizbullahı ve Afid¹⁰⁶'in olmaması bir eksiklik olarak algılanmıştır. Avrupa'nın göbeğinde gerçekleştirilen terörist saldırılara değin, Kadek konusunda isteksiz davranan Hollanda, İsveç, Finlandiya, Avusturya, Yunanistan, Belçika gibi ülkeler böylece fikir değiştirmişlerdir.

AB'nin Karşı-Terörizm Stratejisi, Avrupa Konseyi tarafından 1-2 Aralık 2005'te kabul edilmiştir.¹⁰⁷ Strateji, insan haklarına uygun davranmak suretiyle terörizmle global anlamda mücadele edilmesini, Avrupa'nın daha güvenli hâle getirilmesini ve AB vatandaşlarının bir hürriyet, güvenlik ve adalet ortamında yaşamalarının sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu çerçevede AB'nin, 4 temel amaç üzerinde odaklaşarak faaliyette bulunacağı anlaşılmaktadır.¹⁰⁸

(1) Terörizmin Avrupa'da ve uluslararası ortamda radikalleşmesi ve taraftar toplamasını sağlayan faktörler ve sebeplerle uğraşılması yoluyla insanların terörizme yönelmesini önlemek.

103 Kürdistan İşçi Partisi.

104 Devrimci Halk Kurtuluş Partisi Cephesi.

105 İslamî Büyük Doğu Akıncılar Cephesi.

106 Anadolu Federe İslam Devleti.

107 Bkn., <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf>

108 G. De Vries, "Cooperation Between the European Union and the United Nations in Counterterrorism", Frank Hoffmeister - Jan Wouters - Tom Ruys, der., *The United Nations and the European Union: An Ever Stronger Partnership*, Cambridge University Press, Cambridge, U.K. 2006, s. 306.

(2) Sınır, ulaşım ve kritik altyapı güvenliğini geliştirmek ve vatandaşlar ile altyapıyı, incinebilirliği azaltmak suretiyle saldırılardan korumak.

(3) Sınırların ötesinde ve global düzlemde teröristleri takip etmek ve araştırmak; onların plânlarına mânî olmak, ulaşım ve iletişimlerini engellemek, destek şebekelerinden mahrum bırakmak, finansal kaynaklarını kesmek, gerekli materyallere ulaşmalarını engellemek ve onları adalete teslim etmek.

(4) Avrupa'da dayanışma ruhunu geliştirmek, terörist saldırıların sonuçlarını iyi yönetmek ve zararlı etkilerini minimize etmek; bu saldırılarla uğraşma yeteneklerini artırmak, sonrasında ise koordineli tepki vermek ve kurbanların ve mağdurların gereksinimlerini karşılamak.

Anlaşılabileceği üzere, Avrupa teröre karşı bu amaçlarından hiçbirini uluslararası işbirliği yapmaksızın başaramaz. Global bir sorun olan terörizm karşısında, Avrupa güvenliği, dünyanın geri kalanından bağımsız düşünülemez.

Ancak, Avrupa ABD'nin teröre karşı açıkça savaş ilan etmesi opsiyonu konusunda zorlanmış ve derin bir bölünme yaşamıştır. 2003-Irak operasyonu ise, bu fay hattını daha da derinleştirmiştir. İngiltere, Polonya ve başlangıçta İspanya gibi bazı Avrupa ülkeleri, ABD önderliğinde kurulmaya çalışılan terör karşıtı koalisyonu katılmışlardır. Buna karşı çıkan devletlerin önderliğini ise, Belçika, Fransa ve Almanya yapmıştır.¹⁰⁹ ABD Savunma Bakanı *Donald Rumsfeld* de, "Eski" ve "Yeni Avrupa" şeklinde tahrik edici bir ayrımında bulunmuştur. ABD'nin bu yaklaşımının ardında, 'böl ve yönet' mantığı gizli olabilir. ABD planları karşısında muhalefet eden grup, ABD tarafından şiddetli bir biçimde eleştirilmiş ve bunun sonucunda da Transatlantik ilişkilerde ciddi bir kriz havasına girilmiştir.¹¹⁰

17 Şubat 2003 tarihinde olağanüstü toplanan Avrupa Konseyi, "gücün son çare olarak kullanılması gerektiğini" bir kez daha vurgulamış ve kararında Orta Doğu barış sürecinin yeniden canlandırılmasının önemi hatırlatılmıştır. Nitekim AB içindeki bölünmeler, örgütün Orta Doğu'da bütünsel olarak varlık göstermesini engellemiştir. Bu durumda, AB üyesi devletlerde, dünya güvenlik meselelerine ilişkin farklı bir bakış açısının geliştirilmesinin elzemliği ön plana çıkmıştır. Böylece, ABD'nin yaklaşımına katılmanın mümkün olmadığı bir kez daha belirtilmiş ve buna karşı alternatif bir bakış açısının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu şekilde AB'nin önceliklerinin altı çizilerek, bir yandan da Transatlantik ilişkiler krizden kurtarılabilir. Sebep ve motivasyonları ne olursa olsun, 11 Eylül hadiselerinden sonra, AB'de stratejik tartışmalara öncelik verilmeye başlanmıştır. Belirlenen politikalar, stratejik araçlarla güçlendirilmeye çalışılmıştır. Irak meselesi ise, bu süreci daha da hızlandırmıştır.

109 Jürgen Habermas, *Bölünmüş Batı*, (çev. Dilman Muradoğlu), Yapı Kredi Yayınları-Cogito, İstanbul 2006, s. 42-43.

110 *Rumsfeld*'in bu tavrının Avrupalı güç odaklarınca pek ciddiye alınmadığını ileri süren bir kaynak için bkn., Tuncer Topur, *Milli Güvenlik ve Türkiye*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 240.

Bir bakıma Irak, neticede kimi AB ülkelerini bir araya getiren önemli bir faktör olmuştur. Bu çabalar, Avrupa Konvansiyonu ile daha da netleşmiştir. Konvansiyon çalışmaları sırasında, Avrupa'nın yeni bir güvenlik anlayışına sahip olması konusuna dair fikirler, somut bir biçimde dile getirilmiştir. Örneğin, BAB (Batı Avrupa Birliği)'in eski Genel Sekreteri *Wim van Eekelen*'in ifadesi ilgi çekicidir. *Eekelen*'e göre, "bir stratejik konseptin formülasyonu, geniş güvenlik nosyonunu geliştirir; çatışma önlemeyi, demokrasi oluşturmayı, ekonomik kalkınmayı ve komşu bölgelerle işbirlikçi güvenliği içerir; fakat inandırıcı olması açısından, AB'nin politikalarını destekleyen askerî yeteneği de ihtiva eder."¹¹¹

Savunma konulu 8. Çalışma Grubu'nun (AB Komisyonu üyesi *Michel Barnier*'in başkanlığında) nihai raporu da (2002) şu ifadeleri içermektedir: "Güvenlik kavramı çok geniştir. Tabiatı itibarıyla bölünmezdir ve askerî boyutların da ötesine giderek, sadece devletlerin güvenliğini değil, vatandaşların güvenliğini de ihtiva eder. Bu geniş güvenlik kavramı temeli üzerinde, ODGP (Ortak Dış ve Güvenlik Politikası) ve AGSP (Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası) bu kavramın önemli bir parçasını oluşturarak, çok taraflı çözümler ve uluslararası hukuka saygı üzerine kurulu uluslararası güvenliği geliştirir. Çatışmaların önlenmesi, AB'nin uluslararası ilişkilerde izlediği yaklaşımın anahtar bir unsurudur. AGSP, kriz önleme ve kriz yönetimi gibi sivil enstrümanların üzerinde ve ötesinde, AB'ye askerî opsiyonlar yönünde olanak tanır."¹¹²

Genel Meseleler ve Dış İlişkiler Konseyi'nin 2-3 Mayıs 2003 tarihinde Yunanistan'daki resmî olmayan toplantısında, AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi *Javier Solana*, taslak niteliğinde bir stratejik doküman hazırlamakla görevlendirilmiştir. Selanik'teki toplantısında (19-20 Haziran) Avrupa Konseyi, *Solana* tarafından sunulan dokümanı kabul etmiş ve *Solana*'yı bir sonraki toplantıda stratejiyi tamamlaması için daha ileri çalışmalarda bulunmakla görevlendirmiştir. Daha sonra AB konuyla ilgili üç seminer düzenlemiştir: 19 Eylülde Roma'da, 6-7 Ekimde Paris'te ve 20 Ekimde Stockholm'de olmak üzere... Bu seminerlerde tüm üye devletlerden gelen temsilciler bir araya getirilmiştir.

AB Konseyi ise, neticede, 12 Aralık 2003'te "*Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Bir Avrupa*" kararını almıştır.¹¹³ Bu karar, AB'nin uluslararası güvenlik stratejisine rehberlik eden bir politika belgesini içermektedir. Sözü edilen belge, Amerikan güvenlik stratejilerinden esinlenilerek, benzer bir formatta olacak

111 M. Wim van Eekelen, The European Convention: Working Group VIII on "Defence", WD 02-WG VIII, Brussels 19 September 2002, s. 4.

112 Aktaran, Renata Dwan - Zdzislaw Lachowski, "The Military and Security Dimensions of the European Union", *SIPRI Yearbook-2003: Armaments, Disarmament and International Security*, Oxford University Press, Oxford 2003, s. 218, dipnot 27.

113 Ayrıntılı bilgi için bkn., Javier Solana, "A Secure Europe in a Beter World", <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>

görsel

Akademik
Bakış

31

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

şekilde, *Javier Solana* tarafından tasarlanmıştır. Bundan dolayı, literatürde '*Solana belgesi*' olarak da adlandırılmaktadır. Bir anlamda AB'nin uluslararası güvenlik stratejisini sembolize eden bu belge, o zamana dek örgüt çerçevesinde kabul edilen ilk ortak güvenlik stratejisidir. Dünyada pek çok risk ve tehlikeler kadar, pek çok fırsatların da bulunduğunu ifade eden belge, globalleşen dünyada Avrupa'nın güvenliğini sağlayabilmek için, Avrupa içinde ve dışında çok taraflı işbirliği sürecinin geliştirilmesini gerekli addetmektedir. Çünkü, bu karmaşık mücadele ortamı içinde hiçbir ülke bunlarla tek başına başa çıkamaz.¹¹⁴ Amerikan ulusal güvenlik stratejisinden farklı olarak '*önleyici angajman*'¹¹⁵ yöntemlerini; yani, öncelikle siyasî ve ekonomik araçların (*soft power*), en son olarak ise askerî gücün (*hard power*) harekete geçirilmesini içermektedir. Bu çerçevede Avrupa Güvenlik Stratejisi (AGS), önleyici angajman yanında, efektif çok taraflılığı, yerel asayiş görevlilerinin yetiştirilmesinden gözetim, denetim, gözlem türünden pek çok polis operasyonlarını, hukukun üstünlüğünü tesis etmek veya seçimlerde gözlemci olmak gibi adlî ve sivil operasyonları, en son ihtimal olarak ise bir takım askerî operasyonları öngörmüştür.¹¹⁶ Dolayısıyla AGS; ekonomik, siyasî ve askerî araçları aşamalı bir şekilde ayırtmıştır.

Bu belgeye göre, dünyanın yeni koşullarında Avrupa'ya yönelik 5 olası tehdit beklentisi belirtilmiştir: uluslararası terörizm tehdidi, kitle imha silahlarının¹¹⁷ yayılması tehdidi, bölgesel çatışmalar, başarısızca yönetilen devletler¹¹⁸ (*failed states*) tehdidi, organize suçlar.¹¹⁹ Görüleceği üzere, bu tehdit kaynaklarından hiçbiri salt askerî olmayıp, askerî yöntemlerle de tam olarak halledilemez. Ayrıca bu tehditler, önleyici ve çatışma çözücü (*resolution*) kurtarma, barış koruma ve barışa zorlama gibi araçların kullanılmasını gerektirir. Belge, Avrupa'nın artık, sınırların korunmasıyla yetinilen klâsik *kolektif savunma* mentalitesinin yerine, sınırların ötesindeki sorunların önceden ve yerinde çözümü (*kriz yönetimi anlayışı*) için angaje olunması ve sınırların ötesindeki çıkar-

114 Arnoud Willemsen, *European Defence Integration: A Comparison of Support in Belgium and the Netherlands*, Erasmus University Press, Rotterdam 2007, s. 12.

115 Esasında Selanik'te yapılan Avrupa Konseyi toplantısında tartışılan metinde ilk olarak "*önleyici angajman*" (*preemptive engagement*) ifadesi yer alırken; bu kavram tartışma sürecinde son hâli olan "*önleyici angajman*" olarak değiştirilmiştir. Yani, bu hâliyle sanki daha çok bir '*çatışma önleme*' veya '*tehdit önleme*' boyutu ağırlıklandırılmış gibi olmuştur.

116 Johan Eliasson, "Regional Defense Policy: The European Security and Defense Policy", Jeffrey A. Weber - Johan Eliasson, der., *Handbook of Military Administration*, CRC Press, Taylor & Francis Group, Boca Raton, Florida 2007, s. 321.

117 Nükleer, biyolojik ve kimyasal silahların yaygınlaşması tehdidinden bahsedilmektedir.

118 ABD'nin '*haydut devlet*' betimlemesine karşın AB, bir anlamda '*başarısız devlet*' tanımlaması üzerinde durmayı daha fazla tercih etmektedir. Çünkü, Vahşi Batı kanunlarını çağrıştıran haydut devlete adeta bir düello mantığıyla (silahını ilk çeken, ön müdahalede ilk bulunan kazanır) yaşama şansı verilmezken, AB'nin başarısız devletlere yardımcı olmak istemesi ve onları rehabilite etmenin yollarını aramaya çalışması, bunun için de siyasî ve ekonomik yolları denemesi dikkat çekmektedir.

119 Bkn., Maria Lorca-Susino, *The Reform Treaty: Its Impacts on the Common Foreign and Security Policy (CFSP)*, MPRA Paper, No. 7183, University of Miami, July 2007, s. 7.

ların korunması yaklaşımına önem vereceğinin belirtilerini göstermektedir. Bu hâliyle belge, *stratejik güvenlik*¹²⁰ kavramına yönelmiştir.

Yumuşak güç ağırlıklı uluslararası güvenlik stratejileri izleyen AB, *Robert Kagan*'ın deyimiyle, "*Marslı'dan çok, Venüslü'yü...*" andırmaktadır¹²¹. Ona göre, ABD ve AB'nin dünyaya bakış açıları birbirinden oldukça farklıdır. ABD, siyasî gerçekçilik bakış açısından, dünyadaki çatışmaları kaçınılmaz görürken, Avrupa, daha liberal ve neo-liberal bakış açısını çok net bir şekilde yansıtarak ve dünyada uluslararası kurumların üstünlüğüne inanarak politika üretmeye ve takip etmeye çalışmaktadır. *Ian Manners* da, bu ayırımdan hareketle, AB'yi bir "*sivil-normatif güç*" olarak tanımlamıştır.¹²² Dolayısıyla AB'nin, bir sivil güç olarak, *Arnold Wolfers*'ın da o meşhur kategorizasyonundan hareketle, "*sahip olmaya ilişkin amaçları*" gütmek yerine, bazı "*uluslararası çevresel amaçlara*" sahip olduğunu iddia etmek daha doğru olacaktır.¹²³

Solana Belgesini uluslararası güvenlik stratejisi olarak veya *geniş güvenlik stratejisi* (*comprehensive security strategy*) olarak görmek de mümkündür. Zira, bu strateji, güvenlik politikasının geleneksel sınırlarının ve askerî araçların ağırlıklı kullanımının ötesine geçmekte ve meseleye *holistik* (bütüncül) bakmaktadır. AB için bu geniş güvenlik stratejisi, dışsal (*external*) politikaları bütünlüğe ve dolayısıyla tamamlamaya çalışmaktadır. Hedefi bölgesellikten çıkmış, artık dünya ölçeğine yönelmiştir. Bu anlamda AGS, AB'yi kaçınılmaz şekilde global bir aktör olarak görür. AB aynı zamanda ABD'ye de, güvenlik konusunda güvenilir bir ortak olduğu mesajını vermektedir. Ancak bu ortaklık, dengeli ve etkili olmalıdır. Bu amaç doğrultusunda, AB yeteneklerini geliştirmek ve kendi içindeki ahengi artırmak durumundadır.¹²⁴

Tehdit tanımlaması itibarıyla Amerikan Güvenlik Stratejisi'nden esinlenmiş de olsa, AGS, uluslararası örgütlere, çok taraflılığa, kısmen terörizmin arzettiği duruma, başarısız devletlere yaptığı değişik vurgular ile ondan bâriz biçimde farklılık göstermektedir. ABD strateji belgelerinde, Birleşmiş Milletler, herhangi bir uluslararası örgütten farksız olup, örneğin Afganistan'ın yeniden yapılandırılmasında sadece bir ortaktır. AGS ise, BM'i uluslararası

120 Güvenliğin bölgesel ve yakın çevresel bazda ele alınarak, sınırların ötesinde bazı ön tedbirlerin hayata geçirilmesi anlamına gelmektedir.

121 *Kagan*, "*ABD Mars'tan, AB Venüs'ten*" ifadesini kullanmıştır. Zikreden, Meltem Müftüler-Baç, "*Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Güvenlik Boyutundan Bir Bakış*", <http://www.tesev.org.tr/etkinlik/tesevguvenlikkitabi.pdf?ref=SaglikAlani-com>, s. 11.

122 Bkn., *Ian Manners*, "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", *Journal of Common Market Studies*, Cilt: 40, Sayı: 2, 2002, s. 235-258.

123 Bu ayırım için bkn., zikreden, *Faruk Sönmezoğlu*, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1989, s. 126.

124 *Sven Biscop - Edith Drieskens*, "The European Security Strategy: Confirming the Choice for Collective and Comprehensive Security", *Frank Hoffmeister - Jan Wouters - Tom Ruys*, der., *The United Nations and the European Union: An Ever Stronger Partnership*, Cambridge University Press, Cambridge, U.K. 2006, s. 271.

Gazi

Akademik
Bakış

33

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

ilişkilerin temel unsuru olarak görmektedir. BM'yi ulusal çıkarlara hizmet eden araçsal bir forum niteliğine indirgeyebilen Amerikan yaklaşımının aksine AGS, terörizme karşı mücadelede temel olarak BM'nin kullanılmasını öngörmektedir. Ayrıca AGS, *Bush* yönetiminin çok taraflılığa yönelik getirdiği selektif yorumu da dengeleyerek adeta bu yaklaşıma uluslararası bir karşıdenge tesis etmeye uğraşmaktadır. Uluslararası hukuku ve uluslararası kurumları nispeten ABD'ye nazaran daha fazla ön plâna çıkarmaya çalışan AGS, *Jorgensen*'in tâbiriyle sanki çok taraflılığa bir "*kurtarma operasyonu*" (*rescue mission*) yapmaya çalışır gibidir.¹²⁵ Öte yandan ABD, terörizmi saf dışsal bir tehdit olarak görürken, AGS, bu tehdit unsuru açısından Avrupa'yı hem bir '*hedef*' hem de bir '*karşı üs*' olarak görür.

AGS, güvenliğin değişik boyutlarıyla ilgilenen çok çeşitli araçları devreye sokmaya çalışmasıyla da Amerikan güvenlik stratejilerinden farklılık göstermektedir. AB'nin uluslararası güvenlik için kullandığı araçlar, *Maastricht Antlaşması*'nın 3 sütununu¹²⁶ da kapsamaktadır. Dolayısıyla, ABD'nin daha *hard power* kokan yaklaşımının aksine, AB'nin uluslararası güvenlik stratejisi olarak kullandığı araçları arasında; dış ticaret, kalkınmada işbirliği, uluslararası çevre koruma politikası, uluslararası polis-adalet-istihbarat işbirliği, göç politikaları, çok taraflı ve ortak AB değerlerinin geliştirilmesi esasına dayalı 'Ortak Dış Politika', politik-askerî önlemler vs. gibi *soft power* unsurları sayılabilir. Dolayısıyla, bunlardan hareketle, AB'nin uluslararası güvenlik stratejilerinin esasen 2 şekilde ortaya çıktığını söyleyebiliriz: süreklilik arzeden ve yapısal-kurumsal *önleyici politikalar* (*preventive diplomacy*) ile *istikrarlı hâle getirme politikası*.

İkinci tipten bir stratejiye, AB'nin *Yeni Komşuluk Politikası* örnek olarak verilebilir. AB'nin 2004-genişlemesinden sonra, 12 Mayıs 2004 tarihinde, AB bu politikayı hayata geçirmiştir. Sözü edilen politika; ortaklaşa paylaşılan değerlerin ve refahın korunduğu bir ortak alan oluşturabilmek doğrultusunda, AB'nin özellikle doğu sınırındaki komşuları¹²⁷ ile iyi ilişkiler geliştirerek Birliğin dış sınırlarında güvenlik ve istikrarı sağlama amacını taşımaktadır. Bu şüphesiz ki, AB'nin uluslararası güvenlik stratejisinin izlediği yollardan/yöntemlerden biridir. AB, bu bağlamda, 'sivil güç' yeteneklerini devreye sokarak sınır bölgelerinde istikrarı tesis etmeye, derinlemesine ekonomik en-

125 Bkn., K. E. Jorgensen, "A Multilateralist Role for the EU?", O. Elgström - M. Smith, der., *European Union's Roles in International Politics: Concepts and Analysis*, Routledge, London-New York 2006, s. 30-46.

126 Bilindiği gibi AB'de siyasî bütünleşmenin önemli ayaklarından biri, dış güvenlik ve savunma konularında üyeleri arasında işbirliğini sağlamaktır. 14-15 Aralık 1991 tarihinde imzalanan Maastricht Antlaşması, oluşturulması öngörülen 'Avrupa Birliği'nin 3 sütununu belirlemiştir: I. Avrupa Toplulukları, II. Ortak Dış Politika, Güvenlik ve Savunma, III. Adalet ve İçişleri. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için, bkn. Barış Özdal - Mehmet Genç, *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Türkiye-AB İlişkilerine Etkileri*, Aktüel Yayınları, Bursa 2005, s. 123-124.

127 Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Moldova, Akdeniz ülkeleri, Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan vb.

tegrasyon sağlamaya, sıcak kültürel ve politik ilişkiler kurmaya ve potansiyel çatışmaları önleyebilmek için ortaklaşa sorumluluk duygusunu geliştirmeye çalışmaktadır.¹²⁸ AB, sözü edilen komşu ülkelerle bu çerçevede 'İstikrar ve Ortaklık Antlaşmaları' yapmıştır. AB, bunun gibi önemli bir stratejik araç daha kullanabilmektedir. Bu ise, 'Akdeniz ve Ortadoğu için Stratejik Ortaklık' mekanizmasıdır. 1995'te hayata geçirilen *Barcelona Süreci*, neticede Akdeniz bağlamında *Euro-Med* işbirliği mekanizmasını ortaya çıkarmıştır. Bu projenin temel amacı ise, AB'nin Akdeniz sınırındaki ülkelerle¹²⁹, onlara üyelik perspektifi vermeden, ticarî ve iktisadî ilişkileri geliştirmektir. Euro-Med projesi, 1995-99 döneminde 3,4 milyar Avro, 2000-2006 döneminde ise toplam 5,35 milyar Avro tutarındaki bütçesiyle Akdeniz Havzasındaki ülkelere iktisadî ve finansal boyutta destek sağlamıştır. 2010 yılında ise, bu kapsamda bir 'Avrupa-Akdeniz Serbest Ticaret Bölgesi' oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu örneklerde de görüldüğü üzere, AB, ticaretin kalıcı barışa sebep olacağı anlayışına dayalı liberalizm fikirlerini yansıtmaya çalışmaktadır. Bu durumda AB, dış ilişkilerinde, güvenlik paranoyasına girmemeye ve dolayısıyla askerî/militer araçları pek kullanmamaya; bilâkis diyalog, işbirliği, ortaklık ve çok taraflılık yöntemlerini ön plânda tutmaya gayret etmektedir. Dolayısıyla AB, güvenlik stratejisinde üçüncü devletleri ve örgütleri, süjeleri (bağımlıları) olarak değil de, daha ziyade karşılıklı bağımlılık çerçevesinde işbirliği ortakları olarak görmektedir. AB'nin uluslararası güvenlik stratejisi, zorlamadan ziyade etki etmeye (nüfuz etmeye) çalışır; yani, ABD'nin tersine, 'sopa'dan çok, 'havuç' kullanmayı yeğler. Ama tabii ki, bu ortaklık ve işbirliği şartsız da değildir. AB, bazı devletlerle 'kritik diyalog' sürecini işletebilir. İran gibi sorunlu devletlerle arasında olduğu gibi, kritik diyalog sürecinde, AB, ortaklarının vaat ve sözlerinden çok, fiilen işbirliği yapmasını bekler. Bu durumda fiilen işbirliğinde problem yaratırlarsa, bunun bedeline katlanacaklardır. AB uluslararası güvenlik stratejisinde, zorlama yöntemleri en son başvurulacak araçlardır. Diğer tüm seçenekler tükendiğinde, bu tür yöntemlere de son çare olarak başvurulabilmektedir. Yani o hâlde, AB ölçeğinde geniş güvenlik stratejisi, ağırlıklı olarak askerî güce değil, *sivil güce* dayanmaktadır.

Sivil güç ile askerî güç arasında mutlak bir ayırım yapmak olanağı bulunmamaktadır. İkisi arasında doğrudan ilişki ve bağlantılar bulunmaktadır. Düşünürler de bu ilişki üzerinde yoğun olarak durmaktadırlar. Örneğin *Karen Smith*'e göre, askerî gücün hiç kullanılmaması diye bir durum söz konusu olamaz. Ancak, bu gücün ne zaman ve hangi koşullar altında kullanılacağı önemlidir.¹³⁰ *Hans Maull*'a göre ise, sivil güç, askerî gücü de kapsamaktadır.

128 Biscop, *The European Security Strategy:..., a.g.e.*, s. 10.

129 Bu çerçevede; 27 AB üyesi ülke haricinde; Cezayir, Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan, Fas, Filistin, Suriye, Tunus ve Türkiye Euro-Med kapsamında bulunmaktadır.

130 Zikreden, Sven Biscop, *The European Security Strategy Implementing a Distinctive Approach to Security*, Royal Defence College (IRSD-KHID), Paper No. 82, Brussels March 2004, s. 35.

Sivil güçten askerî güç kullanımına doğru yavaşça bir tırmanma durumu mevcuttur. Baskı ve müeyyide uygulamaya istekli olmadan, AB'nin dışı karşı inandırıcı aksiyonlar gerçekleştirmesi olası değildir.¹³¹ İnandırıcılık ise, etkinlik için son derece önemlidir. *Stavridis* de, gerçek bir sivil güç olabilmek için, öncelikle askerî bir güç olmanın kaçınılmazlığı üzerinde durmaktadır.¹³² Yani bu durumda, *Keukeleire*'nin dediği gibi, "yapısal dış politika", askerî araçlarla desteklenmeli, dolayısıyla geleneksel dış politika ile el ele gitmelidir.¹³³

Bu durumda, AB uluslararası güvenlik stratejisinde belirleyici faktörlerden biri de, askerî kapasiteye ne kadar sahip olduğudur. Yine de AB, bu geleneksel gücü ABD kadar temsil etmemekle birlikte, daha ziyade kendine özgü *sui generis* bir güçtür. Yani, politik, ekonomik, diplomatik ve askerî araçları bünyesinde entegre etmeyi başarabilecek olan yegâne güçtür. Her şeye rağmen, AB güvenlik stratejisi içinde, güç kullanımının kaçınılmaz olduğu durumlar olacaktır. Bu durumlarda güç kullanımı, bilhassa, yetersizce yönetilen ve çağdaş uluslararası normlara uymayan başarısız devletlere yönelik olarak işletilecektir. AB'nin her türden eylemleri için temel ön şart ise; uluslararası hukuka uygunluk, dolayısıyla meşrûluktur.

AB'nin, ortakları ile arasındaki ilişkiler, *Genel Kamu Yararını* yansıtmakta ve işbirlikçi bir ortam oluşturmaktadır. Dolayısıyla, geniş güvenlik stratejisi, aynı zamanda 'işbirlikçi güvenlik stratejisi'dir. Bu ikisi, aynı kapıya çıkmaktadır. Çünkü doğal olarak, geniş güvenlik stratejisi, ancak işbirliği yoluyla sağlanabilmektedir. Aynı zamanda, işbirliği ve ortaklık, sadece politik ve askerî boyuta dayanmamakta; daha geniş bir tabana oturmaktadır. Öyle ki, güç kullanımında bile, işbirliği ve ortaklık devam ettirilmektedir. Yani kısacası, toparlayıcı bir şekilde, *Orbie*'nin de belirttiği üzere, AB'nin güvenlik politikası; ekonomik, diplomatik ve ideolojik gücü vasıtasıyla çok taraflı bir şekilde ve sadece maddî çıkar temelli olarak değil, aynı zamanda evrensel norm ve fikirlerden de esinlenilerek yürütülmektedir.¹³⁴

Sonuç

Günümüz dünyasının şartları, uluslararası güvenlik stratejilerinin belirlenmesini ve izlenmesini giderek daha kaçınılmaz hâle getirmektedir. Globalleşmenin de etkisiyle, bu stratejilerin kapsamı ve alanı bölgeselden, daha evrensele doğru genişleme süreci içinde bulunmaktadır. Giderek daha çok ülkeyi ilgilendirmekte olan uluslararası güvenlik stratejileri, salt askerî ve ekonomik konuları da aşarak, insanî ve ekolojik güvenliği de ihtiva eder hâle gelmeye

131 Bkn., Hans Maull, "Germany and Japan: The New Civilian Powers", *Foreign Affairs*, Cilt: 69, Sayı: 5, 1990, s. 92-93.

132 Bkn., Stelios Stavridis, "'Militarising' the EU: The Concept of Civilian Power Revisited", *International Spectator*, Cilt: 41, Sayı: 4, 2001, s. 43-50.

133 Zikreden, Sven Biscop - Rik Coolsaet, *The World is the Stage-A Global Security Strategy for the European Union*, Policy Papers No. 8, Groupement d'Études et de Recherches, Notre Europe, Brussels December 2003, s. 31.

134 Zikreden, Biscop, *The European Security Strategy:..., a.g.e.*, s. 11.

başlamışlardır. Ancak, şu da anlaşılırdır ki, çok değişik anlayışların ülkeden ülkeye uluslararası güvenlik stratejisi olarak hizmet edebilmesi olası görünmektedir. Dolayısıyla, her şeye rağmen, bu konuda henüz devlet merkezli bakış açıları ve bununla birlikte, güvenlik politikalarındaki (bilhassa günümüzde artan uluslararası terörizm faaliyetleri karşısında) çeşitliliğin üstesinden gelinememiştir. Hatta AB gibi bir entegrasyon süreci içinde dahî, bu konuda bölünmeye kadar varan ulusal farklılıkları görmek çarpıcı olabilmektedir. Pek çok ülke için de, ulusal ve uluslararası güvenlik stratejileri ya aynıdır ya da birbirlerinden ayrıştırılamazlar. Ama bu türden örneklerde, genelde, ulusal olan uluslararası güvenlik stratejisine bağımlı durumdadır.

Bu makalede görüleceği üzere, uluslararası güvenlik stratejileri açısından devletler arasında standart bir yaklaşım bulmak güçtür. Konjonktürel duruma ve muhatap olunan tehditlerin tip ve derecelerine göre, ülkeler zamansal ve bölgesel olarak çeşitli uluslararası güvenlik stratejileri takip etmektedirler. Ama, tam anlamıyla bir kural olmamasına rağmen, uluslararası güvenlik stratejileri, genelde; işbirlikçi, barışçıl, daha az şiddet unsurları içeren, kolektivite olgusu daha hâkim, daha uzun vadeli, yani kolaylıkla değişmeyecek niteliktedirler. Devletler, en azından ABD ve AB ülkeleri arasında bu ilişki kurulabilse de, genelde, izledikleri uluslararası güvenlik stratejileri ile daha çok, birbirlerini tamamlamaya çalışmaktadırlar. Örneğin, birileri tehditkâr ve çatışmacı olabilirken; diğerleri daha ağırdan alıp, daha yapıcı ve onarıcı stratejiler izlemek durumunda kalıyorlar ve bir anlamda isteyerek veya istemeyerek birbirlerine alternatif sunup, hatta birbirlerinin alternatifi dahî olabiliyorlar. Ancak, genel uluslararası güvenlik sorunları, daha çok yumuşak güç gerektiren çözümleri öngörseler bile, bilhassa terörizm gibi çok ciddi tehlikelere karşı, devletler, sertlik yanlısı uluslararası güvenlik stratejileri izlemek zorunda kalmaktadırlar.

Kaynaklar

- ABBAY Nicholas, "Preventing Terrorism: Towards a New Approach", 9 November 2001, <http://www.afghan-network.net/911/terrorism.html>
- "ABD Terör Örgütleri Listesini Açıkladı", *Milliyet*, 10 Nisan 2008.
- ACKER James R. - David C. Brody, *Criminal Procedure: A Contemporary Perspective*, Jones&Bartlett Publishers, 2. Edition, Sudbury, MA 2004.
- Afghanistan: Challenges and the Way Ahead, Position Paper Presented by the Government of Afghanistan at the Joint Coordination and Monitoring Board Meeting in Berlin, 30-31 January 2007.
- ALKAN Necati, *Söz Bitmeden Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- ALLISON Graham, *Nükleer Terörizm: Önlenebilir Nihai Felaket*, (çev. O. Güneş Ayas), Salyangoz Yayınları, İstanbul 2006.
- ARBATOV Alexei, "Superterrorism: Implications for a New Common Security Strategy", 17 April 2003, <http://www.auditorium.ru/v/index.php?=-vconf&c=...>

Gazi

Akademik
Bakış

37

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

- ARBATOV Alexei, "Superterrorism: Implications for a New Security Strategy", Michael Intriligator - Alexander Nikitin - Majid Tehranian, der., *Eurasia: A New Peace Agenda*, Elsevier, Emerald Publishing Group, Amsterdam 2005, s. 89-100.
- BAL İdris, "Terörizm, Liberal Devlet ve Uluslararası İşbirliği", *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara Global Araştırmalar Merkezi Yayınları, Lalezar Kitabevi, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 2006, s. 887-903.
- BAL İhsan, *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplu Teorileri*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara 2006.
- BARTH Peter, "Abschreckung", Ekkehard Lippert - Günther Wachtler, der., *Frieden: Ein Handwörterbuch*, Westdeutscher Verlag, GmbH, Opladen 1988, s. 25-41.
- Base de Datos SER en el 2000 Titulo Argentina: White Paper on National Defence, <http://www.ser2000.org.ar/Archivo/arg-part3.htm>
- BERNSTEIN Johannah, *The Policy Relevance of the Earth Charter for Europe: A Paper Prepared for the Maastricht Forum on the Future of Europe*, Maastricht University Press, Earth Charter International, The Netherlands 9-11 May 2007.
- BISCOP Sven - Rik Coolsaet, *The World is the Stage-A Global Security Strategy for the European Union*, Policy Papers No. 8, Groupement d'Études et de Recherches, Notre Europe, Brussels December 2003.
- BISCOP Sven, *The European Security Strategy Implementing a Distinctive Approach to Security*, Royal Defence College (IRSD-KHID), Brussels, Paper No. 82, March 2004.
- BISCOP Sven, "From Reflections to Power: Implementing the European Security Strategy", Gunther Hauser - Franz Kernic, der., *European Security in Transition*, Ashgate Publishing, Ltd., Aldershot, Hampshire 2006, s. 87-102.
- BISCOP Sven - Edith Drieskens, "The European Security Strategy: Confirming the Choice for Collective and Comprehensive Security", Frank Hoffmeister - Jan Wouters - Tom Ruys, der., *The United Nations and the European Union: An Ever Stronger Partnership*, Cambridge University Press, Cambridge, U.K. 2006, pp. 267-279.
- BUCHANAN Patrick J., *Day of Reckoning: How Hubris, Ideology, and Greed are Tearing America Apart?*, Macmillan, London 2007.
- BUZAN Barry, *People, States and Fear: The National Security Problems in International Relations*, The University of North Carolina Press, Chicago, Ill. 1983.
- BUZAN Barry vd., *The European Security Order Recast: Scenarios for the Post-Cold War Era*, Pinter Publishers, London - New York 1990.
- BUZAN Barry, *People, States, and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 2. Edition, Colorado 1991.
- BUZAN Barry, vd., *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, London 1998.
- BUZAN Barry, "Sino-Japanese and Sino-US Relations in China's Peaceful Rise", *Journal of World Economics and Politics*, Sayı: 7, 2006.
- BYERS Michael, *Soykırımdan Sonkırırma Savaş Hukuku*, (çev. Hasret Dikici Bilgin), Detay Yayıncılık, İstanbul 2007.
- CANBOLAT İbrahim S., *Savaş ve Barış Arasında Dünya: Korku ve Umut Arasında İnsan*, Alfa-Aktüel Kitabevi, Bursa 2003.
- Carnegie Corporation Annual Report, Carnegie Corporation of New York, 1997, <http://www.carnegie.org/sub/about/pdcgrants.html>

- CHRISTENSEN Thomas J. - Michael A. Glosny, "Sources of Stability in U.S.-China Security Relations", Richard J. Ellings - Aaron L. Friedberg (- Michael Will's'in katkılarıyla), der., *Strategic Asia: 2003-04, Fragility and Crisis*, The National Bureau of Asian Research, Washington D.C. 2003, s. 53-80.
- ÇİTLİOĞLU Ercan, "Terörizm ve Küreselleşme", *Stratejik Analiz*, Aralık 2007, s. 77-85.
- DANNREUTHER Roland, *International Security: The Contemporary Agenda*, Polity, Cambridge, U.K. 2007.
- DETTKE Dieter, "Militaerpolitik / Sicherheitspolitik", Wichard Woyke, der., *Handwörterbuch Internationale Politik*, Leske + Budrich, 4. Baskı, Opladen 1990, pp. 337-345.
- DOMINGUEZ Jorge I. - Rafael Fernández de Castro, *The United States and Mexico: Between Partnership and Conflict*, Routledge, New York 2001.
- DORFF Robert H., "Failed States After 9/11: What Did We Know and What Have We Learned?", *International Studies Perspectives*, Sayı: 6, 2005, s. 20-34.
- DORFF Robert H., "Managing National Security in the Information and Terrorism Age", *The Forum: Managing National Security*, Cilt: 4, Sayı: 1, Makale: 4, 2006.
- DWAN Renata - Zdzislaw Lachowski, "The Military and Security Dimensions of the European Union", *SIPRI Yearbook-2003: Armaments, Disarmament and International Security*, Oxford University Press, Oxford 2003, s. 213-236.
- EC Official Journal, L 344, 28 Aralık 2001.
- EEKELLEN M. Wim van, The European Convention: Working Group VIII on "Defence", WD 02-WG VIII, Brussels 19 September 2002.
- ELIASSON Johan, "Regional Defense Policy: The European Security and Defense Policy", Jeffrey A. Weber - Johan Eliasson, der., *Handbook of Military Administration*, CRC Press, Taylor & Francis Group, Boca Raton, Florida 2007, s. 317-346.
- Europe's World, "Ashraf Ghani's "Rescue Plan for an Afghanistan Perilously Close to Its Tipping Point"", 3 April 2008, <http://www.europesworld.org/EWSettings/Article/tabid/78/Default.aspx?Id=...>
- FIERKE K.M., *Critical Approaches to International Security*, Polity, Cambridge, U.K. 2007.
- FUKUYAMA Francis, *Neo-Conların Sonu: Yol Ayrımındaki Amerika*, (çev. Hasan Kaya), Profil Yayıncılık, İstanbul 2006.
- GLASSMAN James K., "Selling America: How Well Does U.S. Government Broadcasting Work in the Middle East?: Introductory Remarks", 17 Mayıs 2004, http://www.aei.org/publications/pubID.20529,filter.all/pub_detail.asp
- GREEN Michael, *Japan's Reluctant Realism: Foreign Policy Challenges in an Era of Uncertain Power*, Palgrave Macmillan, 2. Edition, New York 2003.
- HABERMAS Jürgen, *Bölünmüş Batı*, (çev. Dilman Muradoğlu), Yapı Kredi Yayınları-Cogito, İstanbul 2006.
- HAMMES Thomas X., *The Sling and the Stone: On War in the 21st Century*, Zenith Imprint, St.Paul, Minnesota 2004.
- HATİPOĞLU Esra, "Avrupa Birliği (AB) Sürecinin Olumsuz Sonuçlanmasının Türkiye'ye Yansımaları", *Türkiye'ye Yönelik Dış Kaynaklı Risk ve Tehditler Sempozyumu, Bildiriler, 5-6 Nisan 2007*, T.C. Genel Kurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 2007, s. 107-118.

Gazi

Akademik
Bakış

39

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

- HELD David - Anthony McGrew, "Globalization and the End of the Old Order", Tim Dunne - Michael Cox - Ken Booth, der., *The Eighty Years' Crisis: International Relations, 1919-1999*, Cambridge University Press, Cambridge 1998, s. 219-244.
- HELD David - Anthony McGrew, "The End of the Old Order? Globalization and the Prospects for World Order", *Review of International Studies*, Cilt: 24, Sayı: 5, Aralık 1998, s. 219-245.
- HELD David vd., *Global Transformations: Politics, Economics, and Culture*, Stanford University Press, Stanford USA 1999.
- İŞYAR Ömer Göksel, "Rusya ve Çin'in Karşılaştırmalı Avrasya Stratejileri", *Global Strateji*, Yıl: 3, Sayı: 12, Kış 2008, s. 32-46.
- JOHNSON William T., *NATO Strategy in the 1990s: Reaping the Peace Dividend or the Whirlwind?*, Diane Publishing, Darby, Philadelphia 1995.
- JORGENSEN K. E., "A Multilateralist Role for the EU?", O. Elgström - M. Smith, der., *European Union's Roles in International Politics: Concepts and Analysis*, Routledge, London-New York 2006, s. 30-46.
- "Joseph S. Nye Evaluates Europe's Power to Lead", Eurotopics, Le Temps-Switzerland, 21.02.2008,
http://www.eurotopics.net/en/presseschau/autorenindex/autor_nye_joseph_s/
- KATZENSTEIN Peter, "China and Japan in the American Imperium", *Journal of World Economics and Politics*, Sayı: 7, 2006.
- KAYA Sezgin, "Küresel Terörizmle Mücadelede Alternatif Rejim Modelleri", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 5, Yıl: 3, Temmuz 2005, s. 15-33.
- KAYNAK Mahir - Emin Gürses, *Büyük Ortadoğu Projesi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2007.
- KEELTY Mick, "Challenges to Peace and Justice in the Asia-Pacific Region and the Role of the AFP in Peacekeeping and Responding to These Challenges", 1 April 2005, *The Australian Federal Police*,
http://www.afp.gov.au/media/national_media/national_speeches/2005/peace,_justice_and_reconciliation_in_the_asia_pasific_region_international_conference
- KEYMAN E. Fuat, "Küreselleşme, Uluslararası İlişkiler ve Hegemonya", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 9, Bahar 2006, s. 1-20.
- KOETJE Fred, "South African National Security Policy: An International Relations Perspective", *African Security Review*, Cilt: 8, Sayı: 6, 1999, <http://www.iss.co.za/Pubs/ASR/8No6/SASecurity.html>
- LIND Michael, *The American Way of Strategy: U.S. Foreign Policy and The American Way of Life*, Oxford University Press, U.S. 2006.
- LOBELL Steven E., "The International Realm, Framing Effects, and Security Strategies: Britain in Peace and War", *International Interactions*, Cilt: 32, 2006, s. 27-48.
- LOBELL Steven E., "The Second Face of Security: Britain's 'Smart' Appeasement Policy Towards Japan and Germany", *International Relations of the Asia-Pacific*, Cilt: 7, 2007, s. 73-98.
- LORCA-SUSİNO Maria, *The Reform Treaty: Its Impacts on the Common Foreign and Security Policy (CFSP)*, MPRA Paper, No. 7183, University of Miami, July 2007.
- MANNERS Ian, "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", *Journal of Common Market Studies*, Cilt: 40, Sayı: 2, 2002, s. 235-258.
- MAULL Hans, "Germany and Japan: The New Civilian Powers", *Foreign Affairs*, Cilt: 69, Sayı: 5, 1990, s. 92-93.

- MÜFTÜLER-BAÇ Meltem, "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Güvenlik Boyutundan Bir Bakış",
<http://www.tesev.org.tr/etkinlik/tesevguvenlikkitabi.pdf?ref=SaglikAlani-com>
- NEACK Laura, *Elusive Security: States First, People Last*, Lanham, Rowman&Littlefield, (New Millennium Books in International Studies), Maryland 2007.
- "New MCC Aids Chief Says Development Aid to Support Policy Reforms" International Information Programs, 7 May 2004, <http://usinfo.state.gov/ei/Archive/2004/May/07-963841.html>
- NORDLINGER Eric A., *Isolationism Reconfigured: American Foreign Policy for a New Century*, Princeton Paperbacks, Princeton 1996.
- OĞUZLU H. Tarık, "Dünya Düzenleri ve Güvenlik: Ulus-Devlet Güvenlik Anlayışı Aşılıyor mu?", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 6, Aralık 2007, s. 7-37.
- ORTTUNG Robert, "Introduction: Comparing National Counter-Terrorism Strategies", R.W. Orttung - A. Makarychev, der., *National Counter-Terrorism Strategies: Legal, Institutional, and Public Policy Dimensions in the US, UK, France, Turkey and Russia*, (NATO Security Through Science Series, E: Human and Societal Dynamics, Cilt: 14), IOS Press, The Netherlands 2006, s. 1-12.
- ÖZDAL Barış – Mehmet Genç, *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Türkiye-AB İlişkilerine Etkileri*, Aktüel Yayınları, Bursa 2005.
- ÖZDEMİR Haluk, "Başarısız Bir Devlet Olarak Irak: PKK'ya Karşı Olası Kuzey Irak Operasyonunda Dikkat Edilmesi Gerekenler", *2023 Dergisi*, Sayı: 79, 15 Kasım 2007, s. 30-33.
- PLESCH Dan, "Bush May Get UN Support For His War", *The Guardian*, 15 August 2002.
- Présidence de la République, *The French White Paper on Defence and National Security*, 2008,
http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2008/livre-blanc_france_2008-11.htm
- President of the United States, *The National Security Strategy of the United States of America*, Washington D.C.: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2002/nss.pdf>, Eylül 2002
- Prague Summit Declaration, 21 Kasım 2002, <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-127e.htm>
- ROBERT J. Pauly - Tom Lansford, *Strategic Preemption: US Foreign Policy and the Second Iraq War*, Ashgate Publishing, Ltd., Burlington, Vermont 2004.
- ROBERTS Brad, "1995 and the End of the Post-Cold War Era", *Washington Quarterly*, Cilt: 18, Sayı: 1, Kış 1995, <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/roberts.htm>
- SCHUCHTER Arnold, *Regime Change: National Security in the Age of Terrorism*, iUniverse, Bloomington 2004.
- SCOTT Keith, *Gareth Evans*, Allen&Unwin, London 1999.
- SHALIKASHVILI John M., *Joint Vision 2010*, Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Washington D.C., t.y..
- SOLANA Javier, "A Secure Europe in a Better World", <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>
- SÖNMEZOĞLU Faruk, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1989.
- STANCIU Ion-Aurel, "Legitimacy of the Fight Against International Terrorism" *Romanian Military Thinking*, 3/2007.

Gazi

Akademik
Bakış

41

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

- "Statewatch Comparative Analysis of the US, UK, UN and EU "terrorist lists", <http://www.statewatch.org/terrorlists/listsbackground.html>
- STAVRIDIS Stelios, "'Militarising" the EU: The Concept of Civilian Power Revisited", *International Spectator*, Cilt: 41, Sayı: 4, 2001, s. 43-50.
- SWANSTROM Niklas L. P. - Mikael S. Weissmann, *Conflict, Conflict Prevention, Conflict Management and Beyond: A Conceptual Exploration*, Concept Paper, Central Asia-Caucasus Institute, Silk Road Studies Program, Uppsala University, Sweden, Summer 2005.
- TERRIFF Terry vd., *Security Studies Today*, Polity, Great Britain 1999.
- THATCHER Chris, "Tying the Knot: Bilateral Group Proposes Greater Defence and Security Integration", *Vanguard: Canada's Premier Defence and Security Magazine*, 2006, <http://www.vanguardcanada.com/TyingtheKnotThatcher>
- "The 2000 Campaign: The Democratic Running Mate; Lieberman Homes In on Bush's Foreign Policy", *New York Times*, 4 November 2000.
- The Fund for Peace, "Failed States Index Scores-"2007", http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366
- The Watson Institute for International Studies, *Global Security Matrix: Definitions*, <http://www.watsoninstitute.org/globalsecuritymatrix/definitions.html>
- TOPUR, Tuncer, *Milli Güvenlik ve Türkiye*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005.
- TÜRKMEN Füsün, "ABD'nin Dış Politikası: Devamlılık ve Değişim", *Doğu-Batı Dergisi*, Sayı: 42, 2007, s. 157-180.
- United Nations Office on Drugs and Crime, *Legislative Guide to the Universal Anti-Terrorism Conventions and Protocols*, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna International Centre, Austria 2004.
- USLU Nasuh, "ABD'nin Temel Tehdit Kaynağını Kurutma ve Hegemonya Kurma Adına Orta Doğu'ya Yönelmesi", *Doğu-Batı Dergisi*, Sayı: 42, 2007, s. 127-153.
- ÜLGER İrfan Kaya, "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Arkaplanı, Oluşumu ve Temel Anlaşmazlık Konuları", Refet Yinanç - Hakan Taşdemir, der., *Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002, s. 83-114.
- VRIES G. De, "Cooperation Between the European Union and the United Nations in Counterterrorism", Frank Hoffmeister - Jan Wouters - Tom Ruys, der., *The United Nations and the European Union: An Ever Stronger Partnership*, Cambridge University Press, Cambridge, U.K. 2006, s. 305-322.
- WAEVER Ole, "Securitization and Desecuritization", Ronnie D. Lipschutz, der., *On Security*, Columbia University Press, New York 1995, s. 46-86.
- WILLEMSSEN Arnoud, *European Defence Integration: A Comparison of Support in Belgium and the Netherlands*, Erasmus University Press, Rotterdam 2007.
- YALÇINKAYA Haldun, *Savaş: Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2008.
- YOST David S., "Debating Security Strategies", *NATO Review*, Winter 2003, <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue4/english/art4.html>
- YOUNG Philip, "From Strategic Competitor to Security Collaboration? New US-China Tri-level Strategic Relations and Taiwan Security in a Post/9/11 World", <http://taiwansecurity.org/TS/2004Yang-1203.html>